

Nr 176.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus; given Stockholms slott den 3 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Departementschefen, statsrådet Möller anför:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t å kapitalbudgeten, bilaga 4, rubriken »Statens allmänna fastighetsfond», punkt 1, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1938/1939 beräkna ett reservationsanslag av 2,800,000 kronor.

Jag torde nu få upptaga hithörande frågor till fortsatt behandling.

Bihang till riksdagens protokoll 1938. 1 saml. Nr 176.

Inledning.

I propositionen nr 165 till 1928 års riksdag framlades en plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården, enligt vilken plan den rådande bristen på vårdplatser å de statliga sinnessjukanstalterna skulle fyllas medelst genomförande av ett i planen ingående byggnadsprogram. Enligt detta program skulle genom uppförande av nya sinnessjukhus samt vissa omändrings- och utvidgningsarbeten vid äldre hospital antalet vårdplatser ökas med omkring 4,800 för sinnessjuka och omkring 1,000 för sinnesslöa. Byggnadsarbetena skulle utföras under en tid av tio år och medföra en totalkostnad av i runt tal 39,500,000 kronor. Den sålunda framlagda planen blev i sina huvuddrag godkänd av riksdagen (skrivelse nr 287).

I propositionen nr 150 till 1930 års riksdag föreslogos vissa ändringar i planen. Ändringarna, som närmare framgingo av en vid propositionen fogad översikt över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. under budgetåren 1928/1929—1937/1938, inneburo framförallt en ökning av antalet vårdplatser för sinnesslöa till omkring 1,900 samt en höjning av totala kostnaderna till i runt tal 48,200,000 kronor.

Mot de föreslagna ändringarna i 1928 års plan gjorde riksdagen icke någon erinran. Ej heller föranledde den vid propositionen fogade översikten annan anmärkning än den, som följde av riksdagens beslut, att den i översikten upptagna sinnesslöanstalten i Lund skulle påbörjas tidigare än i propositionen avsetts (skrivelse nr 361).

Alltsedan budgetåret 1928/1929 har riksdagen för fullföljande i huvudsak av omförmälda plan årligen beviljat betydande anslag. De anslagsbelopp, som sålunda anvisats, framgå av följande tablå.

	Kronor.		Kronor.
1928/1929	3,500,000	1933/1934	7,187,800
1929/1930	4,100,000	1934/1935	2,905,500
1930/1931	4,700,000	1935/1936	3,302,250
1931/1932	6,400,000	1936/1937	2,843,000
1932/1933	6,250,000	1937/1938	2,857,600

De för budgetåren 1928/1929—1932/1933 anvisade beloppen hava beviljats under femte huvudtiteln såsom reservationsanslag till hospitalsbyggnader.

Av de för budgetåren 1933/1934—1935/1936 anvisade beloppen hava respektive 6,592,800, 2,660,500 och 3,223,250 kronor beviljats såsom reservationsanslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, medan 595,000, 245,000 och 79,000 kronor anvisats såsom reservationsanslag till inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen m. m. De förstnämnda anslagen hava uppförts bland utgifter för kapitalökning och de senare under femte huvudtiteln. För budgetåren 1936/1937 och 1937/1938 hava respektive anslag upptagits bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Statens allmänna fastighetsfond».

Renoveringsarbeten vid Ulleråkers sjukhus.

Frågan har senast behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 3, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 3—4 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Den 30 juni 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen nr 68 till 1936 års riksdag förordat förslag vid Ulleråkers sjukhus vid Uppsala utföra ny- och ombyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 1,524,000 kronor, därvid styrelsen hade att beakta vad i nämnda proposition anförts rörande sättet för byggnadsföretagets utförande. Enligt samma proposition skulle kostnaden för nämnda ny- och ombyggnadsarbeten fördela sig sålunda:

för nytt ångpannehus jämte kolgård och kajplats	kronor	807,500
för huvudkulvert med ledningar, avhärdningsanläggning för vatten och vissa elektriska kablar	»	167,000
för oförutsedda utgifter, ritningar, administration och kontroll rörande förenämnda poster	»	31,500
för ombyggnader för vattenledningsverket	»	79,000
för oförutsett och diverse för sistnämnda post	»	3,000
för bostadshus för skötare, sköterskor och översköterskor (fem byggnader)	»	436,200

Summa kronor 1,524,200

eller i runt tal 1,524,000.

Genom brev den 30 juni 1936 och den 30 juni 1937 har Kungl. Maj:t för utförande av ifrågavarande arbeten ställt till byggnadsstyrelsens förfogande sammanlagt högst 1,524,000 kronor eller sålunda hela det belopp, varitill kostnaden för arbetena högst beräknats.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att arbetenas utförande visat sig komma att medföra ytterligare kostnader utöver de förut beräknade, till stöd varför styrelsen åberopar i huvudsak följande redogörelse.

I den i propositionen nr 68/1936 upptagna tablån över fördelningen av kostnaden, 5,957,000 kronor, för en av medicinalstyrelsen föreslagen renovering av sjukhusets olika byggnader m. m. hade upptagits en gemensam post för oförutsedda utgifter, ritningar, administration, kontroll m. m., uppgående till i runt tal 7 % av samtliga renoveringskostnader. Denna gemensamma post syntes jämväl hava bort procentuellt fördelas å de i propositionen upptagna kostnaderna för ångpannehuset, kulvertar, vattenledningsverk och bostadshus m. m., vilka legat till grund för anslagsäskandet. Så hade emellertid icke skett. Dessa kostnader hade angivits till 1,524,200 kronor, varav 34,500 kronor upptagits för administration, oförutsedda utgifter m. m. Rätteligen borde för administration, oförutsedda utgifter m. m. hava upptagits i stället för 34,500 kronor ett belopp av 0.07 (1,524,200 — 34,500 =) 104,279 kronor. Detta belopp vore beräknat i underkant, enär kostnaderna för administration, oförutsedda utgifter m. m. uppenbarligen ställde sig relativt högre, därest en mindre del av byggnadsföretaget komme till utförande.

Kostnaderna för nämnda byggnader och anläggningar syntes sålunda hava bort upptagas till $1,524,200 - 34,500 + 104,279 = 1,593,979$ eller i runt tal 1,595,000 kronor i stället för i propositionen angivna 1,524,000 kronor.

Arbetena med det nya ångpannehuset hade ännu icke påbörjats, men ångpannor m. m. hade kontrakterats. Ej heller arbetena med kulvertar och för vattenledningsverket hade igångsatts. De tre sköterskebostadshusen hade efter samråd med medicinalstyrelsen sammanförts till en gemensam byggnad, för vilken grundläggningsarbetena slutförts, murningsarbetena påbörjats och vissa materialier inköpts. För översköterskebostaden hade grundläggningsarbetena igångsatts.

De sedan hösten 1936 väsentligt stegrade materialprisen och de sedan juni månad 1937 med omkring 9 % ökade arbetslönerna medförde, att byggnadsstyrelsen måste, även om vissa materialinköp m. m. verkstälts före prisförhöjningarna, för närvarande räkna med en merkostnad för ifrågavarande ny- och ombyggnadsarbeten, motsvarande 25 % av de tidigare beräknade kostnaderna, sålunda $0.25 \times 1,595,000 = 398,750$ kronor eller i runt tal 400,000 kronor.

Den totala kostnaden för byggnadsföretaget uppginge följaktligen till $1,595,000 + 400,000 = 1,995,000$ kronor, varav hittills anvisats ett belopp av 1,524,000. Återstående byggnadskostnader utgjorde sålunda $(1,995,000 - 1,524,000 =) 471,000$ kronor.

På grund av det anförda har styrelsen — under samtidig anmälan, att styrelsen hade för avsikt att fortsätta arbetena enligt redan uppgjord arbetsplan — föreslagit, att berörda merkostnad, 471,000 kronor, måtte anvisas för nästa budgetår.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

Departementschefen.

Under föreliggande förhållanden torde för arbetenas fullbordande anslag till det av byggnadsstyrelsen angivna beloppet, 471,000 kronor, få anses nödvändigt.

Renovering av köks- och tvättbyggnaden samt utvidgning av vattenverket vid Restads sjukhus.

Frågorna hava senast behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 3 och 4, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 4 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Den 30 juni 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen *dels* — med ändring därutinnan av Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1933 — att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett av mig i propositionen nr 68 till 1936 års riksdag förordat förslag vid Restads sjukhus vid Vänersborg utföra renovering av köks- och tvättbyggnaden för en beräknad kostnad av högst 339,200 kronor, *dels ock* att vid sjukhuset låta i huvudsaklig överensstämmelse med i samma proposition förordat förslag utföra arbeten för utvidgning av vattenverket m. m. för en beräknad kostnad av högst 110,000 kronor.

För verkställande av respektive arbeten har Kungl. Maj:t ställt till bygg

nadsstyrelsens förfogande sammanlagt högst 339,200 kronor och 110,000 kronor eller sålunda de belopp, vartill berörda båda arbetsföretag kostnadsberäknats.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* — vad först angår renoveringen av köks- och tvättbyggnaden — anmält, att till följd av de betydande prisstegringar å material och arbete, som ägt rum sedan kostnadssumman för byggnadsföretaget senast beräknats, komme denna summa — 339,200 kronor — icke att bliva tillräcklig för byggnadsföretagets slutförande. Ett ytterligare belopp av 65,800 kronor vore — enligt vad i skrivelsen åberopad ny kostnadsberäkning utvisade — erforderligt. Denna merkostnad, som utgjorde 20 % av de tidigare beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget, fördelade sig med omkring 21,000 kronor å material- och arbetskostnader för själva byggnadsarbetena och med återstoden, 44,800 kronor, på maskinella anläggningar och ledningsarbeten för dessa. Alldenstund enligt styrelsens mening den påbörjade ombyggnaden av köks- och tvättinrättningen med nödvändighet borde slutföras år 1937, anhöll styrelsen i förevarande sammanhang om Kungl. Maj:ts bemyndigande att för täckande av berörda merkostnad för ombyggnadsarbetets fullföljande tillsvärdare använda för utvidgning av vattenverket vid sjukhuset anvisade medel — 110,000 kronor — intill ett belopp av 65,800 kronor. Genom beslut den 19 november 1937 har Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande i enlighet med styrelsens framställning.

Ytterligare har byggnadsstyrelsen i berörda skrivelse den 31 augusti 1937 hemställt, att för nästa budgetår måtte för täckande av den sålunda uppkomna merkostnaden anvisas sagda belopp, 65,800 kronor.

Vidkommande arbetena med utvidgningen av vattenverket vid sjukhuset har byggnadsstyrelsen i förenämnda skrivelse anmält, att styrelsen med anledning av de stegrade material- och arbetspriserna beträffande de i företaget ingående byggnads- och ledningsarbetena för filteranläggningen ansett sig böra beräkna en merkostnad för företaget med 28,000 kronor, i följd varav kostnaden för detsamma, vilket då ännu ej påbörjats, skulle stiga till 138,000 kronor. Styrelsen hemställde, att för nästa budgetår måtte för utförande av företaget anvisas ett ytterligare belopp av 28,000 kronor. Samtidigt anhöll styrelsen om Kungl. Maj:ts bemyndigande att, utan hinder därav, att de ursprungligen beräknade kostnaderna icke bleve tillräckliga för förevarande arbeten, under budgetåret 1937/1938 igångsätta desamma och därefter bedriva dem i sådan arbetstakt, att arbetena kunde fullbordas under budgetåret 1938/1939.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

Den 19 november 1937 har Kungl. Maj:t medgivit, att företaget finge igångsättas under budgetåret 1937/1938 utan hinder av att de ursprungligen beräknade kostnaderna därför kunde komma att överskridas, i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, varom förmäles i först angivna beslut den 30 juni 1936.

Departementschefen.

För avslutande av nu förevarande båda byggnadsföretag lär ett sammanlagt ytterligare belopp av 93,800 kronor få beräknas.

Vatten- och avloppsledningsarbeten vid Mariebergs sjukhus.

Frågan har senast behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 4, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 5 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Den 30 juni 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen nr 68 till 1936 års riksdag förordat förslag vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn utföra *dels* vissa vattenledningsarbeten för en beräknad kostnad av högst 126,000 kronor, *dels ock* vissa avloppsledningsarbeten för en beräknad kostnad av högst 393,000 kronor.

För ändamålet har Kungl. Maj:t samtidigt och sedermera den 30 juni 1937 ställt till byggnadsstyrelsens förfogande sammanlagt högst 519,000 kronor eller sålunda hela det belopp, vartill ifrågavarande arbeten kostnadsberäknats.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att styrelsen hade för avsikt att bedriva arbetena i sådan arbetstakt, att de kunde avslutas under förra delen av budgetåret 1938/1939. Beträffande kostnaderna för företaget anför styrelsen vidare, att de ursprungliga kostnadsberäkningarna å vissa poster lämnat besparingar, varför de stegrade material- och arbetspriserna icke komme att föranleda lika kraftig ökning av de slutliga kostnaderna för arbetena, som hade ifrågakommit under andra förhållanden. Styrelsens överslagsberäkningar utvisade sålunda, att dessa prisstegringar stannade vid en ökning av den ursprungliga kostnadssumman, 519,000 kronor, med 15 procent eller med ett belopp av omkring 75,000 kronor. På grund därav har styrelsen hemställt, att för nästa budgetår måtte för företagets verkställande anvisas ytterligare nämnda belopp, 75,000 kronor.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

Departementschefen.

Ett ytterligare belopp av 75,000 kronor lär få anses erforderligt för arbetenas slutförande.

Renoveringsarbeten vid S:t Sigfrids sjukhus.

Frågan har senast behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 5, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 5 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Den 25 januari 1935 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta verkställa ombyggnad av den s. k. Lilla byggnaden vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö, vilken ombyggnad ingick i ett sedermera av mig i propositionen nr 163 till 1935 års riksdag förordat förslag till renoveringsarbeten vid sjukhuset. Den 20 juni 1935 uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda förslag utföra jämväl övriga däri ingående renoveringsarbeten, under iakttagande av att nämnda ombyggnad jämte övriga arbeten finge draga en kostnad av högst 1,077,000 kronor.

För utförande av renoveringsarbetena har Kungl. Maj:t ställt till byggnadsstyrelsens förfogande nämnda belopp, 1,077,000 kronor, i dess helhet. Den sista delen därav eller 177,000 kronor, har ställts till förfogande genom brev den 30 juni 1937, därvid Kungl. Maj:t bemyndigade byggnadsstyrelsen, på därom av styrelsen i skrivelse den 18 januari 1937 gjord framställning, att om de sålunda anvisade medlen därtill försloge, för en kostnad av högst 16,400 kronor låta anordna en personalvättinrättning vid sjukhuset.

Därjämte har Kungl. Maj:t i nämnda brev, bland annat, bemyndigat styrelsen att av uppkommen besparing å de medel, som anvisats för utförande jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1930 av ny- och ombyggnadsarbeten vid sjukhuset använda *dels* högst 45,000 kronor för bestridande av kostnader, som under åren 1937 och 1938 kunde uppkomma för utförande av erforderliga kompletterings- och reparationsarbeten vid de jämlikt Kungl. Maj:ts omförmälda beslut ny- och ombyggda delarna av sjukhuset, *dels* högst 45,000 kronor för ombyggnad av kriminalbyggnaden vid sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med av styrelsen i skrivelse den 30 april 1936 därutinnan framlagt förslag, *dels ock* högst 20,000 kronor för inrättande vid sjukhuset av erforderligt antal badrum för personalfamiljer i huvudsaklig överensstämmelse med styrelsens i skrivelse den 28 maj 1936 framlagda förslag.

Enligt anmälan från byggnadsstyrelsen den 11 januari 1937 kunde av de medel, som ställts till byggnadsstyrelsens förfogande för utförande jämlikt Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut den 27 juni 1930 av ny- och ombyggnadsarbetena vid sjukhuset, beräknas en besparing av omkring 296,350 kronor. Härav hava genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 30 juni 1937 disponerats (45,000 + 45,000 + 20,000) 110,000 kronor, varför av denna besparing återstode odisponerad en summa av 186,350 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att styrelsen beräknade, att ifrågavarande renoveringsarbeten kunde vara slutförda under förra hälften av år 1938. Emellertid komme slutförandet av arbetena, enligt vad styrelsen vidare upplyser, att tarva, att till styrelsens förfogande ställdes ytterligare medel för ändamålet. Till stöd härför anför styrelsen i huvudsak följande.

I skrivelse den 28 december 1933 anförde byggnadsstyrelsen vissa erinringar beträffande de genom medicinalstyrelsen beräknade kostnaderna, 1,077,000 kronor, för ifrågavarande renoveringsarbeten och framhöll, att

slutsumman borde höjas med 88,000 kronor till 1,165,000 kronor. Sedan emellertid medicinalstyrelsen uppgivit, att sjukhusets verkstadsdrift och patienternas arbetskraft kunde utnyttjas för ifrågavarande arbeten, varigenom kostnadsbesparingar kunde vinnas, och genom en lösning av konflikten i byggnadsfacket år 1934 en besparing kunde beräknas i arbetskostnaderna av 45,000 kronor, förklarades från byggnadsstyrelsens sida i en den 9 februari 1934 dagtecknad promemoria, att under angivna förutsättningar den av medicinalstyrelsen angivna totalkostnaden för arbetena kunde tillsväras godtagas.

Sedermera hade emellertid sjukhusledningen förklarat, att varken sjukhusets verkstadsdrift eller patienternas arbetskraft kunde tagas i anspråk för renoveringsarbetena. Därigenom beräknad kostnadsbesparing hade sålunda icke kunnat utvinnas.

Därtill komme, att sedan hösten 1936 betydande prisökningar å byggnadsmaterialier, i första hand å trä och järn, hade uppstått. Genom uppgörelsen i byggnadskonflikten i juni 1937 hade dessutom arbetspriserna stegrats med omkring 9 %. Då, såsom nu anförts, de ursprungliga kostnadsberäkningarna måste anses för låga och förutsatta besparingar genom insatser från sjukhusets sida icke realiserats, ansåge sig byggnadsstyrelsen icke kunna, oaktat ansträngningar att i möjligaste mån hålla utgifterna för byggnadsföretaget nere, genomföra dessa renoveringsarbeten inom den ursprungligen beräknade kostnadssumman, utan måste styrelsen hemställa om medel för kompenserande av de höjda material- och arbetspriserna.

Styrelsen beräknade, att de ökade kostnaderna för byggnadsföretaget genom höjda materialpriser och genom ökade arbetslöner utgjorde tillhoppa 135,000 kronor. Under förutsättning, att dessa medel ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande, skulle jämväl den tidigare omförmälda personaltvättninngen kunna komma till utförande.

Då de erforderliga tilläggsmedlen för att kunna tagas i anspråk för renoveringsarbetenas slutförande under budgetåret 1937/1938 borde av styrelsen kunna disponeras före ingången av nästa budgetår har styrelsen hemställt om medgivande att för täckande av vid arbetena uppstående merkostnader använda ett belopp av 135,000 kronor av de besparingar på sammanlagt 186,350 kronor, vilka enligt vad av styrelsen anförts kvarstode odisponerade utav de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1930 för ny- och ombyggnadsarbetena vid sjukhuset till byggnadsstyrelsens förfogande ställda medlen.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

Departementschefen.

Med hänsyn till den synnerliga önskvärdheten av att de nämnda kompletteringarna av byggnadsplanen komma till stånd, anser jag mig icke kunna underlåta att förorda byggnadsstyrelsens, av medicinalstyrelsen tillstyrkta förslag. Därest riksdagen ej däremot framställer erinran, lär förty medgivande av angiven innebörd av Kungl. Maj:t böra lämnas.

Om- och nybyggnadsarbeten vid Frösö sjukhus.

Frågan har behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 15—20, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 9—10 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Den 30 juni 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen nr 124 till 1937 års riksdag förordat förslag utföra om- och nybyggnadsarbeten vid Frösö sjukhus vid Östersund för en beräknad kostnad av högst 472,000 kronor. Enligt propositionen ingå i de till utförande godkända arbetena, bland andra, följande, nämligen ny- och tillbyggnad av verkstadslokaler, nybyggnad av samlingsal, ändringsarbeten inom paviljong IX, flyttning av promenadgården vid paviljong V, paviljong VIII:s förändring till arbetspaviljong för kvinnor samt ändringsarbeten inom paviljong VI.

För påbörjande av byggnadsarbetena ställde Kungl. Maj:t nämnda den 30 juni 1937 till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 172,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för nästa budgetår för byggnadsarbetenas verkställande. Styrelsen anför därvid i huvudsak följande.

Såsom byggnadsstyrelsen jämväl i annat sammanhang framhållit hade betydande prisstegringar å byggnads- och ledningsmaterialier samt arbetslöner ägt rum. Styrelsen ansåge sig på grund av det ovissa marknadsläget beträffande materialier då icke kunna verkställa en slutlig beräkning av de merkostnader för byggnadsföretaget, som därigenom komme att uppstå, men uppskattade desamma överslagsvis till omkring 30 % av de tidigare före prisstegringarna beräknade kostnaderna, sålunda till omkring 142,000 kronor. Under sådana förhållanden skulle kostnaderna för arbetena i fråga stiga till (472,000 + 142,000 =) 614,000 kronor. Då för ändamålet ställts till byggnadsstyrelsens förfogande 172,000 kronor, erfordrades för arbetenas slutförande en ytterligare summa av (614,000 — 172,000 =) 442,000 kronor.

Arbetena vore ännu icke påbörjade, men styrelsen funne det angeläget, att de finge igångsättas under innevarande budgetår och därefter så bedrivs, att de kunde fullbordas under budgetåret 1938/1939. Under sistnämnda budgetår erfordrades sålunda för arbetena i fråga ett anslag av 442,000 kronor.

På grund av det anförda har styrelsen hemställt *dels* om anvisande för nästa budgetår av sistnämnda belopp av 442,000 kronor, *dels ock* om Kungl. Maj:ts tillstånd att, utan hinder av att de ursprungligen beräknade kostnaderna icke bleve tillräckliga för arbetenas slutförande, med anlitan av anvisade byggnadsanslag, under budgetåret 1937/1938 igångsätta ifrågavarande arbeten och därefter bedriva dem i sådan arbetstakt, att de kunde fullbordas under budgetåret 1938/1939.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

I en den 13 november 1937 dagtecknad promemoria har byggnadsstyrelsen vidare i anledning av uppkommen fråga om eventuellt uppskjutande av vissa i byggnadsprogrammet ingående arbeten av mindre brådskande art meddelat vissa beräkningar angående fördelningen av kostnaderna å programmets särskilda delar. Därav framgår, att ett uppskjutande av de av mig här inledningsvis uppräknade arbetena skulle för nästa budgetår medföra en minskning i medelsbehovet uppgående till omkring 353,600 kronor. I promemorian har emellertid av styrelsen därjämte framhållits, att det i bygg-

nadsprogrammet ingående förslaget till modernisering av tvättinrättningen vid besök å platsen befunnits icke utgöra en ändamålsenlig lösning. Utförandet av nämnda förslag, vilket enligt de av styrelsen sist verkställda, av de ökade materialpriserna och arbetslönerna föranledda nya kostnadsberäkningarna, komme att draga en kostnad av 73,800 kronor, syntes förty böra i väsentliga delar omarbetas. En rationellt genomförd modernisering kunde, anför styrelsen, approximativt beräknas till 160,000 kronor, vilket innebure en kostnadsökning av omkring 86,200 kronor.

Rörande innebörden av det nya förslaget till tvättinrättningens modernisering, har jag av byggnadsstyrelsen inhämtat följande:

Det av riksdagen godkända förslaget grundade sig på ett år 1932 av dåvarande maskinmästaren John Lindström upprättat förslag, avsett att avhjälpa de värsta bristerna i anläggningen. Enligt förslaget syntes arbetena av kostnadsskäl hava begränsats till det som då var oundgängligen nödvändigt att utföra. Det vore emellertid icke möjligt att i den nuvarande byggnaden kunna åstadkomma en tidsenlig tvättanläggning utan att företaga stora ingrepp i byggnadens stomme. Byggnadens bottenvåning, varest tvättanläggningen nu helt skulle inrymmas, vore nämligen genom tegelmurar uppdelad i ett stort antal större och mindre utrymmen, vilka icke kunde ändamålsenligt rätt utnyttjas, med mindre än att dessa murar i stor utsträckning borttoges. Byggnadsarbetena måste med anledning härav bliva väsentligt mer omfattande än ursprungligen avsetts. Även maskinutrustningen, vilken enligt förslaget vore beräknad att delvis repareras och ombyggas samt till vissa delar kompletteras genom nyanskaffning och som under de senaste åren varit så dålig, att man befarat, att driften av tvättanläggningen icke skulle kunna uppehållas, måste till alla väsentliga delar nyanskaffas. De approximativt beräknade kostnaderna för en rationellt genomförd modernisering av tvättanläggningen fördelade sig enligt följande:

Byggnadsarbeten	kronor	39,500	
Snickeriinredning	»	3,200	kronor 42,700
Värme- och ventilationsanläggningar samt ång- och kondensvattenledningar	»	28,500	
Vatten- och avloppsledningar samt sanitära installationer	»	11,500	» 40,000
Maskintvättanläggning	»		48,500
Transportabla sorteringsfack	kronor	2,400	
» utlämningsfack	»	3,000	
Transportvagnar	»	4,000	» 9,400
Elektriska installationer	»		4,500
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	»		14,900

Summa kronor 160,000.

Genom beslut den 19 november 1937 har Kungl. Maj:t därefter, med anledning av byggnadsstyrelsens i skrivelse den 31 augusti 1937 gjorda framställning, bemyndigat styrelsen att, utan hinder av att de ursprungligen beräknade kostnaderna kunde komma att överskridas, under budgetåret 1937/1938 igångsätta de i brevet den 30 juni 1937 angivna byggnadsarbetena vid förevarande sjukhus, dock att av desamma skulle anstå ny- och tillbyggnad av verkstadslokaler, nybyggnad av samlingssal, ändringsarbeten inom pavil-

jong IX, flyttning av promenadgården vid paviljong V, förändring av paviljong VIII till arbetspaviljong för kvinnor och ändringsarbeten inom paviljong VI.

Samtidigt har Kungl. Maj:t medgivit, att moderniseringen av tvättinrättningen vid sjukhuset finge verkställas i anslutning till det förslag, som av byggnadsstyrelsen i berörda promemoria den 13 november 1937 förordats.

Departementschefen.

Genom besök å sjukhuset har jag övertygat mig om att vissa av de beslutade arbetena måste anses i hög grad angelägna, medan andra äro av beskaffenhet att utan alltför stora olägenheter medgiva något uppskov. Till den förra kategorien är utan tvekan moderniseringen av tvättinrättningen att hänföra. Då emellertid det föreliggande ombyggnadsförslaget i denna del vid närmare granskning visat sig alldeles otillfredsställande, har jag icke funnit försvarligt att lägga detsamma till grund för arbetets utförande, utan ansett mig böra, trots merkostnaden, förordna den modifierade planen. Genom uppskov tills vidare med andra delar av renoveringen hava merkostnaderna till fullo kompenenserats.

Då jag icke avser, att i detta sammanhang beräkna medel för de genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 november 1937 tillsvidare uppskjutna delarna av byggnadsplanen, erfordras för fullföljande av de igångsatta arbetena allenast ett belopp av avrundat (614,000 — 353,600 + 86,200 — 172,000 =) 175,000 kronor.

Byggnadsarbeten vid S:ta Gertruds sjukhus.

Frågan har behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 20—24, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 10—12 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Den 30 juni 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen nr 124 till 1937 års riksdag förordat förslag utföra vissa byggnadsarbeten vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik för en beräknad kostnad av högst 818,000 kronor.

Samtidigt ställde Kungl. Maj:t för påbörjande av arbetena till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 400,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* anmält medelsbehovet för ifrågavarande arbetens fullföljande under nästa budgetår. Härom anför styrelsen i huvudsak följande.

På grund av stegringarna å kostnaderna för materialier, byggnadsarbete och ledningsarbeten av olika slag vore de för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna icke längre tillräckliga.

Såsom framginge av propositionen nr 124 till 1937 års riksdag hade byggnadskostnaderna före dessa prisstegringar beräknats till 709,401 kronor. På grund av vad byggnadsstyrelsen anför i ämnet i skrivelse den 26 december 1936, däri förutom vissa detaljerinringar anfördes, att det totala kostnadsbeloppet borde med hänsyn till då rådande tendens till ökade totala materialpriser och arbetslöner höjas med omkring 10 %, verkställdes en omräkning

av kostnaderna, varvid dessa höjdes till 817,741 eller till i runt tal 818,000 kronor.

Sedan dess hade emellertid ytterligare prisstegringar skett och byggnadsarbetarnas löner höjts, varför byggnadsstyrelsen ansåge, att en ytterligare höjning med omkring 20 % eller med 164,000 kronor måste vidtagas. Kostnaderna kunde sålunda numera beräknas till $(818,000 + 164,000 =) 982,000$ kronor.

För byggnadsföretaget hade ställts till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av 400,000 kronor, varför för detsamma slutförande därutöver erfordrades en summa av 582,000 kronor.

Arbetena vore ej påbörjade. Styrelsen funne det emellertid angeläget, att de finge igångsättas under innevarande budgetår och därefter så bedrivs, att de kunde fullbordas under budgetåret 1938/1939. Under sistnämnda budgetår skulle då för ifrågavarande arbeten erfordras ett anslag av 582,000 kronor.

Med stöd av vad sålunda anförts har styrelsen hemställt *dels* om anvisande för nästa budgetår av sistnämnda belopp, 582,000 kronor, *dels ock* om Kungl. Maj:ts tillstånd att, utan hinder av att de ursprungligen beräknade kostnaderna icke bleve tillräckliga för arbetenas slutförande, med anlitan av anvisade byggnadsanslag, under budgetåret 1937/1938 igångsätta desamma och därefter bedriva dem i sådan arbetstakt, att de kunde fullbordas under budgetåret 1938/1939.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

Byggnadsstyrelsen har därefter i promemoria den 17 november 1937 — i anledning av väckt förslag om uppskjutande tills vidare av det i byggnadsprogrammet ingående arbetet med utförande av nybyggnad för samlings-sal — anmält, att enligt senast verkställda kostnadsberäkningar för detsamma genomförande kostnaden för denna nybyggnad beräknats uppgå till 133,500 kronor. Kostnadsberäkningen för de övriga i programmet ingående arbetena uppginge till sammanlagt 848,500 kronor.

Genom beslut den 19 november 1937 har Kungl. Maj:t därefter, med anledning av byggnadsstyrelsens förenämnda skrivelse den 31 augusti 1937, bemyndigat byggnadsstyrelsen att, utan hinder av att de ursprungligen beräknade kostnaderna kunde komma att överskridas, under budgetåret 1937/1938 igångsätta de i brevet den 30 juni 1937 angivna byggnadsarbetena vid sjukhuset, dock att av desamma skulle anstå nybyggnaden av samlings-sal.

Departementschefen.

För att taga närmare kännedom om angelägenhetsgraden av ifrågavarande arbeten har jag avlagt besök å sjukhuset. På grundval av de därvid gjorda iakttagelserna har jag ansett mig kunna tillstyrka omförmälda begränsning av renoveringsplanen. Då jag håller före, att medel icke nu böra beräknas för nybyggnad av samlings-sal, lär medelsbehovet för budgetåret 1938/1939 kunna begränsas till 448,500 kronor.

Psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

Frågan har senast behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 10—15, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 7—9 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

I propositionen nr 163 till 1935 års riksdag framlade Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av en psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

Såsom byggnadsplats föreslogs ett av lantförsvaret disponerat område av stadsägorna 690 och 367, vilket är beläget sydost om sjukhusområdet och avskuret från detta genom den del av infartsvägen till staden söderifrån, som kallas Sjukhusvägen. I samband med utredningen angående klinikens upprättande hade förhandlingar förts om anordnande av ny infartsväg till staden söderifrån och Sjukhusvägens införlivande med sjukhusområdet. En dylik omläggning av infartsvägen hade av vederbörande myndigheter i allmänhet ansetts som en förutsättning för klinikens förläggning till det föreslagna området. Jag framhöll i förevarande avseende, att efter vad jag inhämtat det syntes kunna förväntas, att en tillfredsställande lösning av vägrågan utan alltför stort dröjsmål skulle kunna uppnås. Huvudsaken vore uppenbarligen, att i denna sak ett avtal med staden kunde komma till stånd, som garanterade, att vägomläggningen verkställdes, då klinikbyggnaden stode färdig att tagas i bruk. Då denna förutsättning syntes föreligga, ansåg jag anledning saknas att uppskjuta avgörandet i huvudfrågan. Jag utgick därvid ifrån att åtgärder för byggnadsarbetenas påbörjande borde anstå, tills de förhållanden, som sammanhänge med klinikens förläggning, på ett betryggande sätt ordnats.

Förslaget angående kliniken omfattade även särskilda grunder för dess anordnande och upprätthållande såsom avdelning av akademiska sjukhuset. Detta äges av Uppsala universitet, men Uppsala läns landsting är i vissa avseenden ekonomiskt ansvarigt för driftkostnaderna. Grunderna voro delvis av natur att beröra landstingets ekonomiska intressen.

Anläggningskostnaderna för kliniken — vilka av särskilda delegerade för avgivande av förslag angående klinikens upprättande beräknats till 1,497,000 kronor — uppskattades av Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med beräkning av byggnadsstyrelsen, till 1,597,000 kronor. I nämnda belopp ingick en summa av 140,000 kronor för anslutning till akademiska sjukhusets ekonomicalentraler och därigenom föranledda utvidgningar av dessa centraler (värmecentral, köksinrättning med tillhörande matsalar och tvättinrättning). Av nämnda summa skulle ett belopp av 20,000 kronor utgöra klinikens andel i kostnaderna för utvidgning av värmecentralen och återstoden, 120,000 kronor, för utvidgning av ekonomiavdelningarna.

I skrivelse nr 259 anmälde riksdagen, att det syntes riksdagen icke vara uteslutet, att kostnaderna för kliniken, med iakttagande av största möjliga sparsamhet, skulle kunna nedbringas jämväl under det av de delegerade beräknade beloppet. Det hade särskilt förefallit riksdagen antagligt, att kostnaden för anslutning till akademiska sjukhusets ekonomicalentraler skulle

kunna icke obetydligt reduceras. Riksdagen hade sålunda funnit, att ett belopp av 1,450,000 kronor borde vara tillfyllest för byggnadsarbetenas utförande. Vad den av mig berörda vägfrågan anginge, hade riksdagen endast velat framhålla, att nämnda fråga borde före arbetenas påbörjande genom avtal så ordnas, att särskilda kostnader icke åsamkades statsverket. Vad jag i övrigt anfört i förevarande ärende hade icke givit riksdagen anledning till erinran. Riksdagen hade alltså beslutat, att vid akademiska sjukhuset i Uppsala skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordad förslag upprättas en psykiatrisk klinik, förlagd å det för densamma föreslagna området av stadsägorna 690 och 367, dock under förutsättning att sådan omläggning av södra infartsvägen till Uppsala beslutades, att det för kliniken avsedda området ej av nämnda väg skildes från akademiska sjukhusets område, samt att Uppsala stad förbunde sig att hava fullbordad vägomläggningen till dess kliniken vore färdig att tagas i bruk. Klinikens anslutning till akademiska sjukhuset och dess upprätthållande såsom avdelning av sjukhuset skulle ske enligt av mig förordade grunder. Byggnader för kliniken och till densamma hörande personalbostäder skulle i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordad förslag uppföras för en beräknad kostnad av högst 1.450.000 kronor. För budgetåret 1935/1936 anlog riksdagen 100,000 kronor.

Sedan jag vid frågans behandling vid 1936 års riksdag på då anförda skäl ansett mig icke kunna förorda någon jämkning av den tidigare angivna kostnadssumman, 1,597,000 kronor, godkände riksdagen denna kostnadsberäkning och anlog för budgetåret 1936/1937 ytterligare 275,000 kronor. Följande års riksdag beräknade därefter för budgetåret 1937/1938 ett belopp av 400,000 kronor, i följd varav för ändamålet sammanlagt anvisats 775.000 kronor.

Efter erinran härom vill jag, under anmälan att den med byggnadsfrågan förbundna vägfågana numera bragts till lösning, lämna en redogörelse för vad därutinnan förekommit.

Den 5 juli 1935 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att träda i förhandlingar med Uppsala stad angående föranstaltande, utan att särskilda kostnader åsamkades statsverket, av sådan omläggning av södra infartsvägen till staden, att det för kliniken föreslagna området av stadsägorna 690 och 367 ej av nämnda väg skildes från akademiska sjukhusets i Uppsala område. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t styrelsen att så snart ske kunde till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för resultatet av nämnda förhandlingar och förslag till det avtal i ämnet, som vid förhandlingarna befundes kunna komma till stånd.

Den 28 november 1935 överlämnade byggnadsstyrelsen utredning och avtalsförslag i vägfrågan. Styrelsen anförde därvid till en början, att styrelsen med anledning av Kungl. Maj:ts uppdrag inlett förhandlingar med av stadsfullmäktige i Uppsala utsedda delegerade rörande omläggning av södra infartsvägen till staden. Vid dessa förhandlingar hade från stadens sida framlagts tre olika alternativ i frågan, vilka samtliga avsåge anordnandet av

dels en ny huvudväg, dels ock en förbindelseväg för trafiken mellan de västra stadsdelarna och Kungsängen.

Sedan förevarande fråga underställts stadsfullmäktiges prövning, förklarade dessa, enligt vad byggnadsstyrelsen meddelat, vid sammanträde den 15 november 1935, att staden under vissa angivna villkor vore villig att verkställa omläggning av södra infartsvägen till staden i huvudsaklig överensstämmelse med alternativ I eller II. Därjämte bemyndigades drätselkammaren att, bland annat, närmare utarbeta ett förslag till avtal i frågan och i övrigt träffa de ytterligare bestämmelser i avtalet, som kunde befinnas erforderliga, samt att å stadens vägnar underteckna detsamma. Efter förhandlingar mellan byggnadsstyrelsen och drätselkammaren hade vidare upprättats ett förslag till avtal rörande omläggning av ifrågavarande väg, vilket förslag av drätselkammaren undertecknats. Enligt detta avtal förbunde sig Uppsala stad, i vad på staden ankomme, att till dess kliniken vore färdig att tagas i bruk hava fullbordat omläggning av södra infartsvägen till staden i huvudsaklig överensstämmelse med och efter det staden tagit ställning till något av alternativen I eller II. För fullgörande av omförmälda åtagande uppställde staden följande villkor, nämligen

a) att spårvägslinjen utefter dåvarande Sjukhusvägen ytterligare några år framåt finge kvarligga i sin dåvarande sträckning;

b) att hinder från vederbörande myndigheter för vägens omläggning enligt något av dessa alternativ icke mötte;

c) att för ändamålet erforderlig mark tillhörande kronan upplätes utan kostnad för staden; samt

d) att särskilt bidrag till omläggningen erhöles av automobilskattemedel.

Beträffande detta avtalsförslag hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

I vägomlägningsfrågan yttrade sig, bland andra, länsstyrelsen och domänintendenten i Uppsala län samt cheferna för Upplands regemente och arméns underofficersskola. Rörande innehållet i dessa yttranden får jag hänvisa till propositionen nr 68/1936 s. 11—13.

Den 30 juni 1936 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att förhandla med Uppsala stad angående vidtagande av åtgärder för att förslag till omläggning av södra infartsvägen till staden snarast möjligt bringades under vederbörande myndighets prövning.

Med anledning av detta uppdrag fördes av byggnadsstyrelsen förnyade förhandlingar med representanter för Uppsala stad, medicinska fakulteten samt länsstyrelsen i Uppsala län, varjämte yttrande i ärendet avgavs av arméförvaltningens fortifikationsdepartement. I skrivelse den 5 november 1936 anmälde därefter av byggnadsstyrelsen, att ett nytt förslag till omläggning av infartsvägen utarbetats — betecknat såsom alternativ IV — vilket avsåg vägens sträckning från en punkt strax söder om korsningen mellan Stockholmsvägen och nuvarande sjukhusvägen över arméns underofficersskolas område längs södra delen av grusgropen fram till Ulleråkersvägen på den

plats, där denna väg möter nuvarande sjukhusvägen. Vägen skulle erhålla en bredd av 26 meter, medgivande dubbla spårvägsspår. Jag saknar anledning att i detta sammanhang ingå på enskildheter, utan inskränker mig till att framhålla, att byggnadsstyrelsen på anförda skäl fann sig icke böra motsätta sig genomförandet av nämnda alternativ IV.

Genom resolution den 1 december 1936, som vann laga kraft, förordnade länsstyrelsen i Uppsala län, att omläggningen av sjukhusvägen skulle utföras i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom alternativ IV betecknade förslaget, därvid — i huvudsaklig överensstämmelse med de av Uppsala stad uppställda villkoren — förutsattes, att spårvägslinjen tills vidare och högst till 1942 års utgång finge — på villkor att spårvägsbolaget bekostade uppförandet av ett staket, som avskärmade klinikområdet från spårvägslinjen — kvarligga i dåvarande sträckning å motsvarande äldre vägdel, att för företaget erforderlig mark, tillhörig kronan, upplättes utan kostnad för staden samt att statsbidrag erhöles till kostnaderna för vägomläggningen.

Vid anmälan av propositionen nr 124 till fjolårets riksdag ansåg jag mig efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet kunna giva uttryck åt förhoppningen, att stadens krav på bidrag av automobilskatte-medel och erforderlig mark för vägen skulle kunna i skälig utsträckning tillmötesgå, därvid jag samtidigt förutsatte, att riksdagens uttalande i vägfrågan — nämligen att sagda fråga borde före arbetenas påbörjande genom avtal så ordnas, att särskilda kostnader icke åsamkades statsverket — icke utgjorde hinder för att staten på angivet sätt medverkade till frågans ordnande. Likaledes fann jag inga allvarigare betänkligheter kunna anföras mot villkoret, att spårvägen skulle få kvarligga i befintlig sträckning längst till utgången av år 1942.

Detta uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida (skrivelse nr 431/1937).

På föredragning av chefen för kommunikationsdepartementet medgav Kungl. Maj:t därefter den 18 juni 1937 dels att till Uppsala stad finge utgå statsbidrag för omläggning av sjukhusvägen i staden enligt det av länsstyrelsen i Uppsala län fastställda förslaget, dels ock att för ifrågavarande omläggning erforderligt område av stadsägorna 367, 368 och 690 finge av arméförvaltningen respektive domänstyrelsen kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtas till staden, så länge området för avsett ändamål användes; och föreskrev Kungl. Maj:t därvid, att som villkor för av Kungl. Maj:t beviljat statsbidrag samt medgivna markupplåtelse skulle gälla, att staden förbunde sig att fullborda vägomläggningen till dess ifrågavarande psykiatriska klinik vore färdig att tagas i bruk ävensom för stadens del medgäve, att sjukhusvägens område finge införlivas med sjukhusområdet.

På min föredragning uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1937 åt länsstyrelsen i Uppsala län att snarast möjligt med Uppsala stad — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — träffa avtal av den innebörd, som av mig i det vid propositionen nr 124 fogade utdraget av statsråds-

protokollet över socialärenden och Kungl. Maj:ts beslut den 18 juni 1937 förutsatts.

Under hemställan om fastställelse har länsstyrelsen i Uppsala län den 11 oktober 1937 med bifogande av yttrande i ärendet av vägingenjören i länet samt skrivelse av stadsfullmäktige i Uppsala till Kungl. Maj:t överlämnat följande mellan länsstyrelsen och Uppsala stad — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — träffade, den 24 september 1937 dagtecknade avtal, så lydande:

»Avtal.

I) Uppsala stad förbinder sig, i vad på staden ankommer, att till dess en av 1935 års riksdag beslutad psykiatrisk klinik vid akademiska sjukhuset i Uppsala är färdig att tagas i bruk hava fullbordat omläggningen av södra infartsvägen till staden såvitt avser den östra förgreningen eller den s. k. Sjukhusvägen, motsvarande sträckningen från vägskalet norr om arméns underofficersskola till vägskalet söder om sjuksköterskehemmet, eller sektionen 0—765, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av stadsingenjören Karl E. Romson å en i september 1936 utfärdad karta avfattat och såsom alternativ IV betecknat förslag med därtill hörande av civilingenjören Ernst Adler i oktober 1936 uppgjord kostnadsberäkning, därvid förutsattes att spårvägslinjen utefter sig nuvarande Sjukhusvägen får tillsvidare intill 1942 års utgång kvarligga i sin befintliga sträckning.

II) Sedan Kungl. Maj:t genom ovannämnda beslut den 18 juni 1937 medgivit, att för ifrågavarande omläggning av den s. k. Sjukhusvägen enligt den av länsstyrelsen fastställda planen erforderligt område av stadsägorna 367, 368 och 690 må av arméförvaltningen respektive domänstyrelsen kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtas till staden så länge området för avsett ändamål användes, förbinder sig länsstyrelsen att snarast möjligt sedan detta avtal blivit av Kungl. Maj:t godkänt tillhandahålla staden handlingar, utvisande, att för ifrågavarande vägomläggning enligt den av länsstyrelsen den 1 december 1936 fastställda planen till en vägbredd av 26 meter jämte i övrigt erforderligt område av nämnda stadsägor av arméförvaltningen respektive domänstyrelsen kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtes till staden så länge området för avsett ändamål användes.

III) Såsom bidrag till de av ifrågavarande vägomläggning föranledda kostnaderna för

1. direkta vägbyggnader	kronor 165,000
2. dräneringsledningar för regnvatten	» 25,000
3. flyttning av grundvattenbrunnar	» 12,000

tillhopa kronor 202,000,

tillförsäkras staden statsbidrag med 65 procent, eller alltså med 131,300 kronor, att utgå i den ordning Kungl. Maj:t genom ovannämnda beslut den 18 juni 1937 bestämt.

IV) I vad på Uppsala stad ankommer medgiver staden, att nuvarande Sjukhusvägens område såvitt avser ovan angivna vägsträcka må, sedan vägomläggningen fullbordats, införlivas med akademiska sjukhusets område.»

Den 29 oktober 1937 har Kungl. Maj:t godkänt ifrågavarande avtal.

Innan jag går in på frågan om anvisande av medel för nästa budgetår till kostnaderna för den psykiatriska klinikens uppförande, torde jag böra för

riksdagen anmäla några av Kungl. Maj:t under hösten 1937 meddelade beslut, vilka beröra klinikens anslutning till akademiska sjukhusets i Uppsala ekonomicalentraler.

Såsom jag inledningsvis anmärkt, ingår i anläggningskostnaderna för kliniken (1,597,000 kronor) ett belopp av 140,000 kronor för bestridande av de med sådan anslutning förenade kostnaderna.

I skrivelse den 10 september 1936 anförde byggnadsstyrelsen i huvudsak följande.

I skrivelse den 29 augusti 1936 till större akademiska konsistoriet i Uppsala hade den för utförande av vissa byggnadsarbeten vid akademiska sjukhuset i Uppsala tillsatta sjukhusbyggnadskommittén anmält, att den för den nya psykiatriska kliniken nödvändiga utvidgningen av sjukhusets värme-central hade måst utföras i sammanhang med de utvidgningar, som blivit behöfliga genom tillkomsten av den nya kvinnokliniken och Uppsala läns centralsanatorium samt sjuksköterske- och elevhemmet vid akademiska sjukhuset, och vore inom närmaste tiden avslutad. Vad beträffade kök och tvätt komme inom kort de utvidgningar att ha fullbordats, som universitetet med anslag från Uppsala läns landsting åtagit sig att utföra för det nya centralsanatoriets räkning. Från såväl kostnads- som driftsynpunkt vore det enligt kommitténs mening önskvärt, att de ytterligare byggnads- och inredningsarbeten, som erfordrades för den psykiatriska klinikens räkning, kunde komma till utförande i ett sammanhang med de redan för sanatoriets räkning pågående.

Sjukhuskommittén har därför föreslagit konsistoriet att hos byggnadsstyrelsen utverka dels uppdrag för universitetet att utföra de för den psykiatriska kliniken behöfliga utvidgningarna av köks- och tvättinrättning vid akademiska sjukhuset, och dels att av det för klinikens uppförande beviljade anslaget ett belopp av 140,000 kronor måtte ställas till byggnadskommitténs förfogande för utförande av samtliga nämnda utvidgningar av värme-central, kök och tvättinrättning.

I skrivelse den 5 september 1936 till byggnadsstyrelsen hade därefter större akademiska konsistoriet, under hänvisning till kommitténs hemställan, som tillstyrkts av universitetets drätselnämnd, gjort framställning i sådant syfte.

På grund av vad sålunda förekommit hemställde byggnadsstyrelsen, bland annat, att till styrelsens förfogande måtte för ändamålet av de till byggnadsföretaget anvisade medlen ställas ett belopp av 140,000 kronor.

Genom beslut den 29 oktober 1937 ställde Kungl. Maj:t för bestridande av kostnaderna för erforderliga utvidgningsarbeten för klinikens anslutning till akademiska sjukhusets panncentral, kök och tvättinrättning till styrelsens förfogande ett belopp av 140,000 kronor, att av styrelsen på rekvisition, i mån av arbetenas fortskridande, utbetalas till Uppsala universitet.

Vidare har från större akademiska konsistoriet i Uppsala i skrivelse den 25 september 1937 gjorts framställning om utbekommande av höjda ersättningar för klinikens andel i kostnaderna för utvidgning av värmecentralen och ekonomiavdelningarna vid sjukhuset. Beträffande *värmecentralens* utvidgning meddelades därvid, att arbetena därmed på grund av inträffade prisstegringar komme att draga en kostnad av 30,000 kronor mer än beräknats, varav statsverket i proportion till dess andel i kostnaderna för eko-

nomi-centralernas utvidgning borde bidra med $\frac{2}{9}$ eller i runt tal 7,000 kronor. I anläggningskostnaderna för kliniken borde förty beräknas ytterligare nämnda belopp. Vad därefter anginge kostnaderna för utvidgning av *övriga ekonomilokaler* — nämligen köksinrättningen med matsalar samt tvättinrättningen — hade statens andel i dessa kostnader tidigare beräknats till 120,000 kronor. I de väsentligaste delarna hade kök och matsalar färdigställt — med anlåtande av landstingets bidrag till utvidgningsarbetenas bestridande — under det att tvättinrättningen icke igångsatts. Det bidrag, som av statsverket skulle lämnas, avsågs att begagnas för resterande arbeten inom köksinrättningen samt för utvidgningen av tvättinrättningen. Emellertid hade den för byggnadsarbetena anlåtade arkitekten efter samråd med byggnads- och rörlednings- med flera firmor kommit till en kostnadssiffra för återstående delar av utvidgningsarbetena, vilken icke understeg 200,000 kronor. Till följd därav anhöll konsistoriet, att sistnämnda belopp — i stället för förut beräknade 120,000 kronor — skulle beräknas som klinikens andel i kostnaderna för utvidgningen av köks- och tvättinrättningen.

I ett av byggnadsstyrelsen gemensamt med medicinalstyrelsen den 8 november 1937 avgivet utlåtande över framställningen funno sig ämbetsverken kunna tillstyrka, att klinikens andel i kostnaderna för utvidgningen av värmecentralen, vilken numera vore fullbordad, fastställdes till inalles 27,000 kronor. — Beträffande framställningen i den del densamma avsåge statsverkets andel i kostnaderna för köks- och tvättinrättningarnas utvidgning anfördes av ämbetsverken i huvudsak följande.

Ämbetsverken ville erinra, att därest den tidigare beräknade kostnaden, 120,000 kronor, varit på sin tid riktigt beräknad, kunde stegringen av kostnaderna för byggnads- och ledningsarbeten samt maskinell utrustning genom höjda material- och arbetspriser knappast hava åstadkommit en kostnadsökning överstigande 30 % av den beräknade kostnaden eller högst 36,000 kronor. De nuvarande kostnaderna för utvidgningsarbetena kunde under sådan förutsättning för klinikens del icke beräknas överstiga 156,000 kronor.

Om ett belopp av 200,000 kronor numera finge anses vara den riktiga kostnadssumman för dessa arbeten, måste följaktligen denna kostnad från början hava upptagits för lågt. Byggnadsstyrelsen ville därutinnan erinra, att den för sin del i skrivelse den 23 januari 1936 (prop. nr 68/1936 s. 16) ansett, att kliniken för anslutning till economicentralerna — däri inberäknat anslutningen till värmecentralen — borde påföras ett belopp av omkring 200,000 kronor. Av denna orsak ansåge sig styrelsen kunna tillstyrka, att ett belopp av 200,000 kronor finge ingå som klinikens andel i kostnaderna för utvidgningen av köks- och tvättinrättningen, alldenstund prisstegringarna därvidlag minst uppginge till den del av nämnda belopp, som motsvarade kostnaden för den redan färdiga värmecentralens utökning.

I utlåtandet anføres vidare beträffande beskaflenheten av tvättinrättningen följande.

Byggnadsstyrelsen hade givetvis vid bedömandet av berörda kostnad av 200,000 kronor utgått från att ifrågavarande ekonomilokaler motsvarade relativt tidsenliga krav. Vid besök på platsen av representant för styrelsen hade emellertid befunnits, att i all synnerhet tvättinrättningen vore av sådan beskaflenhet, att den långt ifrån fyllde dylika krav. Dess uppbyggnad

med lokaler i tre våningar, olämpligt anordnade och i viss mån med otidsenlig inredning, måste betinga relativt höga driftkostnader. Enligt styrelsens mening kunde det icke vara välbetänkt, att ett så stort belopp som 200,000 kronor nedlades på denna anläggnings utvidgning. För klinikens del torde tvättinrättningens utvidgning icke böra vara fullt färdig förrän om ett par år, enär byggnaden dessförinnan icke torde kunna tagas i bruk. Rådrom syntes sålunda förefinnas att ytterligare överväga denna byggnadsfråga.

I anledning av det sist anförda hemställde ämbetsverken om uppdrag att verkställa utredning i vissa angivna avseenden beträffande det rationella planerandet av tvättinrättningen.

Med anledning av konsistoriets framställning har Kungl. Maj:t genom beslut den 3 december 1937 ställt ett belopp av 7,000 kronor till byggnadsstyrelsens förfogande för täckande av uppkomna merkostnader för berörda utvidgningsarbeten, i vad desamma avsåge den psykiatriska klinikens anslutning till akademiska sjukhusets värmecentral.

Samtidigt har Kungl. Maj:t, i anslutning till ämbetsverkens utlåtande den 8 november 1937, vidare uppdragit åt byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen att gemensamt och i samråd med vederbörande universitetsmyndighet *dels* verkställa utredning rörande ombyggnad av den nuvarande tvättinrättningen vid akademiska sjukhuset eller, om så befundes lämpligt, rörande uppförande av ny tvättinrättning vid sjukhuset, *dels ock* till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Jag övergår härefter slutligen till frågan om medelsbehovet för nästa budgetår för klinikens uppförande.

I skrivelse den 31 augusti 1937 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning i detta hänseende. Styrelsen meddelar därvid, att anläggningen av kliniken — med inberäkning av kostnaden för anslutning till akademiska sjukhusets ekonomicentraler tidigare kostnadsberäknad till (1,457,000 + 140,000) 1,597,000 kronor — komme att enligt senast verkställda beräkningar kräva ytterligare kostnader. Härom anför styrelsen som följer.

Sedan hösten 1936 hade priserna å byggnadsmaterialier avsevärt stegrats och arbetslönerna höjts. Ytterligare prisstegringar torde kunna befaras inträda. Kostnaderna för ledningsarbeten av olika slag hade även undergått en väsentlig höjning. Med hänsyn till det ovissa läget på materialmarknaden och beträffande ledningsarbeten ansåge sig styrelsen icke kunna lämna definitiva kostnadsuppgifter rörande byggnadsmaterialier m. m. för ett byggnadsföretag sådant som detta, som måste beräknas komma att sträcka sig över en tid av $1\frac{1}{2}$ år. Styrelsen ansåge sig dock böra approximativt uppskatta dessa stegringar till omkring 25 % å tidigare beräknade kostnader.

Genom uppgörelsen i juni 1937 rörande nya kollektivavtal hade i landsorten arbetarna inom de egentliga byggnadsfacken tillförsäkrats en löneökning med omkring 9 %, vilket approximativt kunde beräknas medföra en stegring av den tidigare beräknade byggnadskostnaden med i genomsnitt 4 å 5 %.

Med hänsyn till att kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag beräknades år 1934, ansåge byggnadsstyrelsen följaktligen, att dessa kostna-

der numera borde höjas med i genomsnitt 30 % å den tidigare för själva klinikanläggningen beräknade kostnadssumman, 1,457,000 kronor, eller med 437,000 kronor. De slutliga kostnaderna för byggnadsföretaget skulle sålunda uppgå till $(1,597,000 + 437,000 =)$ 2,034,000 kronor.

Då för byggnadsföretaget tidigare anvisats sammanlagt 775,000 kronor skulle — anför styrelsen — under förutsättning att styrelsens beräkningar godtoges, återstå att för företaget anvisa ett belopp av $(2,034,000 - 775,000)$ 1,259,000 kronor. Byggnadstiden kunde som anförts uppskattas till omkring $1\frac{1}{2}$ år. Om så vore av budgetsskäl önskvärt, kunde byggnadsföretaget igångsättas i den ordning, att det förskötes in på budgetåret 1939/1940 och återstående medelsbehov fördelas på de båda närmaste budgetåren sålunda, att ett anslag av 1,000,000 kronor utginge under budgetåret 1938/1939 och ett anslag av 259,000 kronor under budgetåret 1939/1940. Denna fördelning skulle, anmärker styrelsen, jämväl innebära ökade möjligheter för styrelsen att före den 1 september 1938 närmare beräkna det restbelopp, som slutligt erfordrades under sistnämnda budgetår.

I enlighet därmed har styrelsen hemställt, att för budgetåret 1938/1939 måtte anvisas 1,000,000 kronor.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt bifall härtill.

Departementschefen.

Genom det den 29 oktober 1937 av Kungl. Maj:t godkända avtalet mellan Kungl. Maj:t och kronan och Uppsala stad har frågan om Sjukhusvägen omsider erhållit sin lösning och såmedelst förutsättning skapats för byggnadsarbetenas igångsättande.

Vad angår frågan om kostnaderna för anslutningen till akademiska sjukhusets gemensamma anläggningar, hava dessa icke kunnat undgå att röna inverkan av det väsentligt höjda prisläget å byggnadsmarknaden. Det är sålunda klarlagt, att anslutningen icke kan vinnas för den kostnad, som tidigare angivits och jämväl av riksdagen godtagits. Däremot föreligger ännu icke — bortsett från den redan fastställda avgiften för värmecentralen — slutlig utredning rörande storleken av kostnadsökningen. Till denna fråga torde jag få återkomma, sedan den anbefallda undersökningen verkställts.

Vidkommande därefter själva klinikbygget har jag att anmäla, att jag icke ansett mig med nuvarande höga byggnadskostnader böra påkalla åtgärder för igångsättande av detsamma. Då de disponibla medlen böra vara tillfyllest för påbörjandet av arbetet, därest och i den mån så skulle prövas böra ske under nästa budgetår, saknar jag anledning att i detta sammanhang beräkna medel för bestridande av de ytterligare kostnader, som av byggnadsstyrelsen angivits.

Psykiatrisk klinik och poliklinik vid karolinska sjukhuset.

Frågan har behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 45—60, statskontorets utlåtande nr 184/1937 s. 19—22 och riksdagens skrivelse nr 431/1937.

Vid 1937 års riksdag beslöts, att i anslutning till karolinska sjukhuset skulle, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av mig i propositionen nr 124 till nämnda riksdag förordat förslag, upprättas en psykiatrisk klinik för en beräknad kostnad av högst 1,033,000 kronor. För byggnadsarbetenas påbörjande anvisade riksdagen för budgetåret 1937/1938 ett belopp av 500,000 kronor.

Den 30 juni 1937 uppdrog Kungl. Maj:t härefter åt karolinska sjukhusets byggnadskommitté att låta i huvudsaklig överensstämmelse med berörda förslag uppföra kliniken, därvid Kungl. Maj:t samtidigt meddelade utbetalningsföreskrifter av innehåll, att till byggnadskommitténs disposition för påbörjande av kliniken uppförande skulle ställas nämnda belopp av 500,000 kronor.

I skrivelse den 19 januari 1938 har *byggnadskommittén* gjort framställning om anvisande av *dels* ytterligare medel för den psykiatriska kliniken uppförande, *dels ock* medel för iordningställande vid karolinska sjukhuset av en psykiatrisk poliklinik.

Vad därvid till en början angår den psykiatriska kliniken, har byggnadskommittén inledningsvis anmärkt, att inom kommittén övervägts en övergång från öppet till slutet vårdssystem. Emellertid hade kommittén, efter ingående undersökningar, omfattande bland annat konferenser med representanter för medicinalstyrelsen, ansett sig icke böra redan nu förordna en övergång till slutet vårdssystem. Möjligheten av en framtida övergång förefunnos emellertid, anför kommittén vidare och fortsätter: Härför talade bland annat den speciella sammansättning av klientelet, som föranleddes av kliniken ställning såsom undervisningsanstalt. Under dessa förhållanden hade det syntts kommittén angeläget, att kliniken så planerades, att en dylik övergång framtiden skulle kunna ske utan alltför betungande kostnader och utan att kliniken drift under övergångstiden äventyrades.

Vid utarbetandet av förslag till de förändringar, som sålunda påkallades, hade kommittén jämväl beaktat de erfarenheter å sinnessjukvårdens områden, som utvecklingen under senare år medfört, samt i anledning därav och på grund av vissa andra förhållanden ansett sig böra vidtaga vissa jämkningar i övrigt i det av 1937 års riksdag godkända byggnadsförslaget (i det följande benämnt huvudförslaget).

Rörande innebörden av dessa jämkningar har kommittén — under åberopande av framställningen bifogade ritningar m. m. — anfört i huvudsak följande.

Jämkningarna avsåge i första hand en mindre breddning av byggnadskroppen, vilken breddning vore ägnad att underlätta en eventuell övergång till slutet vårdssystem. I samma syfte hade evakueringsystemet omarbetats.

Huvudförslaget förutsatte vidare, att kliniken flyglar i händelse av behov skulle kunna påbyggas. Det hade vid sådant förhållande syntts kommittén välbetänkt, att utrymme för blivande bårhissar reserverades i flyglarna, vilket också skett i jämkningsförslaget.

I huvudförslaget hade den två trappor upp i byggnadens mittparti placerade personalavdelningen givits en lägre höjd än flygelvåningarna i samma plan. Kommittén ansåge praktiska skäl tala för att avdelningen redan från

början gäves samma höjd som våningarna i övrigt. Därigenom bereddes möjlighet för avdelningens användning för sjukvårdsändamål, därest framdeles så skulle erfordras.

Enligt huvudförslaget skulle promenadgård för de lugna avdelningarna anordnas ovanpå mittpartiet av byggnaden. En ur vårdsynpunkt betydande förenkling uppnåddes, om promenadgårdarna nedflyttades och placerades ovanpå flyglarna. De centrala lokalerna i mittpartiet behövde därvid icke störas av genomgångstrafik, utan vårdavdelningarna komme att genom flygeltrapporna stå i direkt förbindelse med promenaderasserna.

Slutligen hade föreläsningssalen ändrats med hänsyn till teknikens utveckling i fråga om projektionsapparater samt källarvåningens rum omplacerats för att bland annat tillfredsställa från personalhåll framkomna krav om tillgång till omklädnadsrum med tillhörande bad.

Enligt huvudförslaget uppgick klinikens kub till 17,000 m³. I förhållande därtill innebure jämkingsförslaget en ökning med 930 m³.

Byggnadskommittén anför slutligen, att enligt verkställda kostnadsberäkningar kostnaderna för klinikens uppförande i enlighet med jämkingsförslaget komme att uppgå till 1,229,400 kronor. I förhållande till huvudförslaget, vilket kostnadsberäknats till 1,033,000 kronor, utvisade alltså jämkingsförslaget en ökning med 19 procent eller 196,400 kronor. Av denna ökning vore emellertid, anför kommittén, större delen hänförlig till inträffad prisstegring å material och arbetslöner.

Fördelningen av kostnaderna å olika slag av arbeten framgår av följande av kommittén lämnade sammanställning, i vilken för jämförelses skull medtagits kostnadsberäkningen enligt huvudförslaget.

Arbetenas art	Kostnaderna enligt	
	huvudförslaget	jämkingsförslaget
	Kronor	Kronor
<i>Byggnad för psykiatrisk klinik.</i>		
a) Byggnadsarbeten	645,000	818,000
b) Värmeledning och ventilation	67,000	68,000
c) Sanitetsteknisk anläggning	77,000	92,000
d) Elektrisk installation med hiss	70,700	81,000
e) Administration, kontroll, arkitektarvode	78,300	80,000
<i>Ledningar och andra arbeten utanför byggnaden.</i>		
f) Gas-, vatten- och avloppsledningar	9,500	9,500
g) Värme- och varmvattenledningar	5,500	5,500
h) Elektriska ledningar	2,300	2,700
i) Rörkulvert	5,500	
k) Vägar, rörgravar, planeringar	60,000	60,000
l) Planteringar	8,000	8,500
m) Administration, arvoden och oförutsett	4,200	4,200
	Summa kronor 1,033,000	1,229,400

Kommittén hemställer under åberopande av det anförda, att till klinikens uppförande måtte för budgetåret 1938/1939 anvisas 729,400 kronor.

I gemensamt avgivet, den 28 januari 1938 dagtecknat utlåtande över kommitténs framställning hava *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* i förvarande del anfört huvudsakligen följande.

Mot de föreslagna utvidgningarna av byggnadskroppens volym och den därav föranledda stegringen av kostnaderna torde icke något väsentligt vara att erinra. Det i viss mån ökade utrymmet och den i personalrummen ökade rumshöjden vore direkta fördelar, som ökade möjligheterna till byggnadens framtida rationella utnyttjande.

Styrelserna ville dock framhålla, att de föreslagna förändringarna i vissa avdelningars planläggning icke innebure förbättringar. De för oroliga patienter avsedda avdelningarnas 3-mannasalar vore sålunda numera placerade mot norr, ett enkelrum inom samma avdelningar vette med sitt fönster direkt mot promenadgården och belysningen i de perifera korridorändarna hade försämrats, varjämte de för halvroliga patienter avsedda avdelningarnas promenadterrasser i huvudsak förlagts till byggnadens norrsida. Det syntes därför ämbetsverken lämpligare, om dessa delar av kliniken kunde komma till utförande i närmare anslutning till den av arkitekten C. Westman på sin tid angivna planlösningen.

De till 1,229,400 kronor beräknade kostnaderna för kliniken föranledde icke någon erinran.

Jag övergår härefter till byggnadskommitténs framställning i vad densamma avser iordningställande av psykiatrisk poliklinik vid karolinska sjukhuset.

Inledningsvis erinrar kommittén härutinnan, att Kungl. Maj:t genom beslut den 28 april 1933 — på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet — medgav, att en psykiatrisk poliklinik finge inrättas vid serafimerlasarettet. Dessförinnan, upplyser kommittén, hade lokal inom lasarettet upplåtits till Stockholms stads hälsovårdsnämnd för bedrivande av poliklinikverksamhet för psykiskt sjuka.

I en till byggnadskommittén ingiven, den 5 augusti 1937 dagtecknad skrivelse hade professorn V. Wigert — anför kommittén fortsättningsvis — bland annat berört frågan om förenämnda polikliniks förflyttning till karolinska sjukhuset samt därutinnan anfört i huvudsak följande.

Den för den psykiatriska kliniken vid karolinska sjukhuset avsedda byggnaden hade — i motsats mot vad som vore fallet vid psykiatriska kliniken i Lund — icke utrustats med polikliniklokaler, utan hade det på synnerligen goda och lätt insedda grunder ansetts, att de psykiatriska polikliniklokaler skulle vara belägna i sjukhusets huvudkomplex och ansluta sig till de övriga poliklinikerna. Utrymme för den psykiatriska polikliniken hade också reserverats i huvudkomplexet och ritningar till dess inredning hade uppgjorts. Vid klinikritningarnas föreläggande inför olika myndigheter hade framhållits, att polikliniklokaler skulle inredas på annat håll.

Såväl för sjukvårdsarbete som för undervisningens vid psykiatriska kliniken rätta bedrivande vore det oundgängligen nödvändigt att hava tillgång till en poliklinik. Detta förhållande hade föranlett, att en till den nuvarande psykiatriska kliniken knuten psykiatrisk poliklinik inrättats vid serafimerlasarettet år 1932. Föreståndaren för denna poliklinik vore professorn i psykiatri vid karolinska institutet; dessutom vore anställda biträdande läkare och sköterska. Enligt planen skulle denna poliklinik kvarligga å serafimerlasarettet tills vidare och först förläggas till karolinska sjukhuset i samband med serafimerlasarettets överflyttning till Norrbackaområdet, varvid de för detta ändamål i karolinska sjukhusets poliklinikbyggnad reserverade lokaler skulle inredas. Såväl för undervisningen som driften vore det dock

förenat med synnerligen stora olägenheter att hava den psykiatriska polikliniken belägen på ett annat sjukhus än den psykiatriska kliniken. Rimligt syntes det därför vara, att den psykiatriska polikliniken överflyttades till karolinska sjukhuset, när kliniken förlades dit från sin nuvarande plats. Denna poliklinik, som för närvarande disponerade en annan polikliniks lokaler två eftermiddagar i veckan, vore överlupen av hjälpsökande, men av utrymmeshänsyn hade man måst avstå från dagliga mottagningar. Då kliniken och polikliniken bleve förlagda till samma sjukhus, torde besöksfrekvensen bliva än större. Under dessa förhållanden syntes det nödvändigt, att den psykiatriska poliklinikens lokaler i karolinska sjukhusets huvudkomplex inreddes så, att de kunde tagas i bruk, när kliniken öppnades.

I avgivna yttranden över skrivelsen hade densamma därefter tillstyrkts av såväl *karolinska institutets lärarkollegium* som *direktionen för karolinska sjukhuset*.

Kommittén erinrar i detta sammanhang, att kommittén i skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 februari 1937 hemställt om anvisande av 50,000 kronor för innevarande budgetår för iordningställande av psykiatrisk poliklinik men att förslag därom icke ansetts böra föreläggas 1937 års riksdag.

Härefter anför kommittén i huvudsak följande.

Såvitt kommittén kunde finna, borde den omständigheten att psykiatrisk poliklinik för närvarande funnes anordnad vid serafimerlasarettet icke förändra, att denna klinik flyttades till karolinska sjukhuset först i samband med serafimerlasarettets förflyttning. Kliniken utgjorde nämligen icke någon del av lasarettet såsom sådant och hade överhuvud taget icke berörts vid utredningar och diskussioner rörande serafimerlasarettet. Enligt kommitténs uppfattning föreläge endast det förhållandet, att inom lasarettet befintligt utrymme utnyttjats för en psykiatrisk poliklinik, först av Stockholms stad och därefter av staten. Riksdagens medgivande för klinikens förflyttning torde sålunda icke erfordras.

Rörande kostnaderna för poliklinikens iordningställande framhåller kommittén, att desamma enligt verkställda kostnadsberäkningar numera uppginge till 62,000 kronor. Merkostnaden i förhållande till 1937 års framställning i ärendet föranleddes dels av inträffad prisstegring å material och arbetslöner, dels ock av att kostnad för steriliseringsanläggning uppgående till 6,000 kronor icke förut medräknats. I avseende å beräkningarna hänvisar kommittén till följande sammanställning, däri jämväl upptagits kostnadsberäkningarna enligt kommitténs berörda framställning till Kungl. Maj:t den 9 februari 1937.

Arbetenas art	K o s t n a d e r	
	enligt framställning 1937	enligt framställning 1938
	Kronor	Kronor
a) Byggnadsarbeten	29,000	32,500
b) Värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar	10,200	17,400
c) Elektrisk installation	8,000	9,000
d) Administration, arvoden och oförutsett	2,800	3,100
Summa kronor	50,000	62,000

I anslutning till sammanställningen anföres av kommittén, att i beloppet under b) vid 1938 års kostnadsberäkning inräknats den förut anmärkta kostnaden för steriliseringsanläggning med 6,000 kronor. Övriga ökning av posterna a)—c) i förhållande till 1937 års kostnadsberäkning hade föranletts av de stegrade materialkostnaderna och arbetslönerna. För avrundning av slutsumman hade slutligen posten d) höjts med 300 kronor.

Av kommittén framhålles till sist, att det med hänsyn till övriga arbeten inom huvudkomplexet vore nödvändigt, att medel för poliklinikens anordnande äskades av 1938 års riksdag.

Under återopande av det anförda hemställer kommittén om anvisande för budgetåret 1938/1939 av 62,000 kronor till iordningställande av psykiatrisk poliklinik vid karolinska sjukhuset.

I det av *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* den 28 sistlidna januari avgivna, förutberörda utlåtandet över kommitténs framställning hava de båda ämbetsverken uttalat sin livliga anslutning till förslaget om inrättande vid karolinska sjukhuset av en psykiatrisk poliklinik. Beträffande de till 62,000 kronor angivna kostnaderna hade ämbetsverken vidare icke något att erinra.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava kostnaderna för uppförandet av den psykiatriska kliniken vid karolinska sjukhuset, till vilket byggnadsföretag 1937 års riksdag beviljade ett begynnelseanslag av 500,000 kronor, numera visat sig komma att avsevärt överstiga de tidigare beräknade. De senast gjorda kostnadsberäkningarna sluta sålunda på ett belopp av 1,229,400 kronor, d. v. s. 196,400 kronor mer än vad som förutsattes vid beviljandet av föregående års anslag. Att anläggningskostnaden nu beräknas högre torde till största delen hava sin grund i de under senare tid ökade material- och arbetskostnaderna; till en del är orsaken emellertid att hänföra till vissa av byggnadskommittén föreslagna jämkningar i planen för klinikbyggnadens utnyttjande. Dessa jämkningar hava emellertid vitsordats vara av praktiska behov påkallade och hava i gemensamt avgivet utlåtande av medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen ansetts vara av beskaffenhet att i huvudsak böra bringas till utförande. Jag finner mig därför böra förordda, att desamma vidtagas, därvid jag dock vill förutsätta, att de erinringar rörande detaljer i jämkningsplanen, som blivit av de nämnda ämbetsverken framställda, må bliva i vederbörlig mån beaktade, utan att totalkostnaden därigenom ökas. Vid angivna förhållande saknar jag anledning att framställa någon erinran mot den beräknade kostnadsökningen utan vill tillstyrka, att till grund för anslagsberäkningen för klinikbygget numera lägges det av kommittén angivna beloppet, 1,229,400 kronor.

Enligt vad jag i ärendet vidare inhämtat, torde arbetena med klinikens uppförande kunna igångsättas i sådan ordning, att desamma kunna förväntas bliva slutförda under loppet av budgetåret 1938/1939. Jag föreslår där-

för, med bifall till kommitténs framställning, att för nämnda budgetår anvisas återstoden av det för arbetenas utförande av mig nu förordade beloppet eller (1,229,400 — 500,000 =) 729,400 kronor.

De skäl, som vidare anförts för inredande snarast möjligt av de i karolinska sjukhusets huvudkomplex för psykiatrisk poliklinik reserverade utrymmena, finner jag mig — i likhet med medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen — böra godtaga. Det för poliklinikens iordningställande beräknade beloppet, 62,000 kronor, föranleder ej heller någon erinran från min sida. Jag tillstyrker därför, att för ändamålet för nästa budgetår anvisas sagda belopp.

Vid bifall till vad jag nu förordat skulle sålunda för här berörda ändamål tarvas ett anslag under nästa budgetår uppgående till (729,400 + 62,000 =) 791,400 kronor.

Nytt sinnessjukhus i Sundsvall.

Frågan har behandlats i propositionen nr 124/1937 s. 24—45, statsutskottets utlåtande nr 184/1937 s. 12—19 och 23—24 samt riksdagens skrivelse nr 431/1937.

I propositionen nr 124 till 1937 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om uppförande av ett nytt norrländskt sinnessjukhus, förlagt till det s. k. Sidsjöområdet i Sundsvall.

Enligt detta förslag, som vilade på en av medicinalstyrelsen verkställd utredning i ämnet, skulle det nya sinnessjukhuset omfatta 900 vårdplatser. Anläggningskostnaderna uppskattades till omkring 8 miljoner kronor. Gådeå sjukhus i Härnösand med dess 279 vårdplatser skulle samtidigt nedläggas såsom statligt sinnessjukhus. I detta syfte hade preliminärt avtal träffats med Västernorrlands läns landsting om överlåtelse av Gådeå sjukhus till landstinget, som därefter skulle omändra detsamma till vårdanstalt för lätt-skötta sinnessjuka. Köpeskillingen skulle enligt sagda avtal utgöra 450,000 kronor. Förutsättning för detsamma vore, att det nya sjukhuset förlades inom Västernorrlands län.

I skrivelse den 8 juni 1937, nr 431, anmälde riksdagen sitt beslut i frågan. Riksdagen förklarade sig därvid ingalunda vilja bestrida, att vägande skäl kunde anföras till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Särskilt ansåge sig riksdagen böra understryka den lämpliga fördelning av upptagningsområdena de olika sjukhusen emellan, som en förläggning av sjukhuset till Sundsvall skulle möjliggöra. Ur sjukvårdssynpunkt innebure detta givetvis en betydande fördel. Att riksdagen emellertid trots detta icke ansett sig böra obetingat bifalla Kungl. Maj:ts förslag sammanhängde med att riksdagen icke kunnat frigöra sig från tanken, att bibehållandet av Gådeå sjukhus, utbyggt till förslagsvis 600 vårdplatser, och inrättandet av ett nytt sjukhus av samma storlek i Gävleborgs län skulle utgöra en lösning värd att ytterligare övervägas. Vid ett dylikt övervägande måste emellertid huvudvikten läggas vid kostnaderna för en om- och nybyggnad av Gådeå sjukhus. Det vore därför

angeläget, att dessa kostnader snarast möjligt utreddes, vilken utredning lämpligen borde ske genom byggnadsstyrelsens försorg. För att byggnadsarbetenas igångsättande icke måtte onödigt fördröjas, ansåge sig riksdagen böra bemyndiga Kungl. Maj:t att, sedan resultatet av nämnda utredning föreläge, träffa avgörande mellan det av riksdagen framförda alternativet och Sundsvallsalternativet. Under återopande av det anförda anmälde riksdagen, att riksdagen beslutat, att ett norrländskt sinnessjukhus skulle uppföras, samt bemyndigat Kungl. Maj:t att besluta rörande sjukhusets förläggning och platsantal, ävensom bemyndigat Kungl. Maj:t att låta utföra arbetsritningar och kostnadsberäkningar m. m. avseende sagda sjukhus. För ändamålet beräknade riksdagen högst 100,000 kronor.

Med anledning av riksdagens uttalande uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 åt byggnadsstyrelsen att efter samråd med medicinalstyrelsen verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning rörande de kostnader, som omändring och utbyggnad av Gådeå sjukhus till 600 vårdplatser skulle betinga.

Med skrivelse den 29 september 1937 inkom *byggnadsstyrelsen* med den anbefallda utredningen. Av skrivelsen torde här i huvudsak få återgivas följande.

I samråd med medicinalstyrelsen hade av byggnadsstyrelsen verkställt en förberedande undersökning angående inom den nuvarande sjukhusbyggnaden erforderliga ändringsarbeten samt behovet av nybyggnader för att sjukhuset skulle kunna bereda vård åt 600 patienter. Denna undersökning hade visat, att i den nuvarande sjukhusbyggnaden skulle efter modernisering kunna beredas plats för cirka 220 patienter. Nybyggnader behövde alltså uppföras i sådan omfattning, att i dem kunde beredas vård åt 380 patienter. Därjämte erfordrades större byggnader för panncentral och ekonomiavdelningar än de nuvarande byggnaderna, varjämte flera personalbostäder behövde inrättas. I samband med denna förberedande undersökning hade utarbetats skissförslag. Enligt detsamma skulle sjukvårdsbyggnaden ombyggas och inredas för 220 lugna manliga patienter. I nybyggda paviljonger skulle plats beredas för 170 lugna kvinnliga patienter, för 95 halvroliga och oroliga manliga patienter och för 75 halvroliga och oroliga kvinnliga patienter. Före detta läns paviljongen skulle moderniseras och byggas på med en våning för att tjäna som upptagningsavdelning för 70 patienter. I nybyggnader skulle vidare inrymmas centralkök, matsalar, tvättstuga och pannhus. Nuvarande ekonomibyggnaden skulle iståndsättas och i bottenvåningen anordnas arbets-salar samt i övre våningen samlingslokal och bostäder. Även det nuvarande pannhuset skulle ombyggas till arbetslokaler. Nuvarande administrations- och bostadsbyggnaden skulle moderniseras och erforderliga nybyggnader för personalbostäder uppföras.

De föreslagna nybyggnaderna upptog så stor yta, att även den del av sjukhusområdet, som nu vore reserverad för trädgård och park, måste tagas i anspråk för desamma. Om den ifrågasatta utvidgningen komme till stånd, skulle patienterna alltså icke få nödig tillgång till trädgård eller park, varjämte personalbostäderna måste förläggas utanför sjukhusområdet. Vid uppgörandet av ovannämnda skissförslag hade styrelsen därför förutsatt, att de nya bostadshusen skulle förläggas till ett staden tillhörigt område, nämligen den invid sjukhusområdet belägna folkparken och att detta område skulle för ändamålet kostnadsfritt upplåtas av staden.

Kostnaderna för de sålunda skisserade byggnadsarbetena beräknade styrelsen överslagsvis till 6,000,000 kronor, motsvarande i genomsnitt 10,000 kronor för varje vårdplats. I denna summa vore emellertid icke inräknade några kostnader för eventuella gångbara kulvertar.

Kungl. Maj:t har därefter genom beslut den 15 oktober 1937 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen verkställa erforderlig utredning samt upprätta ritningar och kostnadsberäkningar för uppförande av ett nytt sinnessjukhus i Sundsvall, inrymmande omkring 900 vårdplatser.

Med skrivelse den 26 februari 1938 har *byggnadsstyrelsen* till åttlydnad av uppdraget inkommit med utredning och förslag i ämnet.

Inledningsvis meddelar styrelsen, att densamma genom arkitekten Hakon Ahlberg i samråd med medicinalstyrelsen låtit uppgöra skissritningar till de för sjukhuset erforderliga byggnaderna, varjämte för utredning av särskilda delar av byggnadsföretaget anlåtats följande expertis, nämligen för den värmetekniska anläggningen Theorells ingenjörbyrå, för den sanitets-tekniska anläggningen civilingenjören John Bergström, för den elektriska installationen elektriska provningsanstalten samt för den kyltekniska installationen kyltekniska provningsanstalten.

Rörande det för sjukhuset avsedda området (det s. k. Sidsjöområdet), erinrar styrelsen, att detsamma vore beläget söder om staden, begränsat i norr av stadens södra stadsplanegräns, i väster av Sidsjöbäcken och Sidsjön, med visst undantag, och i öster och söder av skogsåsar. Marken utgjordes till stor del av odlad jord och i övrigt av skogsmark. Terrängen vore delvis starkt kuperad men med några planare partier. Den öppna marken sträckte sig in i skogspartiet, där den bildade tre kilformiga dalgångar.

Av styrelsen framhålles vidare, att Sundsvalls stad genom särskilt tillsatta kommitterade, under förutsättning av stadsfullmäktiges godkännande, i skrivelser den 10 september och 3 oktober 1935 erbjudit sig att fritt upplåta ifrågavarande område samt att fritt ordna servis av gas, vatten, avlopp och elektricitet till detsamma. Avloppsledningen skulle anslutas direkt till stadens ledningsnät. I skrivelse den 5 januari 1937 hade nämnda kommitterade vidare erbjudit vattenleverans till ett pris av 12 öre per kubikmeter vid erforderligt tryck, gas till 10 öre per kubikmeter och elektrisk energi enligt specificerad taxa. Enligt vad ett av styrelsen åberopat protokollsutdrag från stadsfullmäktiges sammanträde den 16 november 1937 vidare utvisade, hade fullmäktige då godkänt de av kommitterade sålunda vidtagna åtgärderna. Ett slutligt fixerande av gränserna — anmärker styrelsen i detta sammanhang — syntes dock icke böra vidlagas, förrän definitiva ritningar till sjukhusanläggningen föreläge.

Enligt det föreliggande skissförslaget — fortsätter styrelsen — hade, på sätt som av den skrivelsen bilagda situationsplanen närmare framginge, de i anläggningen ingående olika byggnaderna sammanförts i tre särskilda grupper, som förlagts till nyssberörda tre öppna markområden inom den skog-

bevuxna delen av Sidsjöområdet. Det mellersta av dessa områden upptog sålunda de olika sjukhusbyggnaderna jämte administrations- och ekonomibyggnader, verkstadsbyggnader ävensom en byggnad, inrymmande en samlings- och kyrksal. Det mot Sidsjön belägna området upptog bostadsbyggnader för ogift personal samt en upptagningspaviljong, och till det norra, mot staden vettande området skulle förläggas bostadsbyggnader för läkare och gift personal.

De olika sjukhusbyggnaderna vore medelst en delvis över marken dragen kulvert förbundna med varandra inbördes och med köks- och tvättlokaler, matsalar samt administrationslokaler. Sjukhusbyggnaderna, som genomgående vore avsedda att uppföras i tre våningar, vore åtta till antalet, varav två byggnader för lugna utarbetare, två byggnader för lugna patienter, två byggnader för halvroliga patienter och två byggnader för oroliga patienter. Halva antalet av nämnda byggnader vore avsett för manliga och halva antalet för kvinnliga patienter, och skulle byggnaderna rymma 370 vårdplatser för manliga och 370 vårdplatser för kvinnliga patienter. Därjämte skulle finnas en upptagningspaviljong med plats för 30 manliga och 30 kvinnliga patienter ävensom en byggnad, inrymmande sex avdelningar med plats för 102 svårskötta och opålitliga manliga patienter. Sjukhusanläggningen skulle alltså i sin helhet rymma sammanlagt 902 patienter.

Rörande förslagens innebörd i övrigt hänvisar styrelsen till den till förslaget hörande beskrivningen ävensom till en av medicinalrådet Björck upprättad promemoria, innefattande en redogörelse för sjukhusets planläggning ur medicinsk synpunkt. För kännedom om innehållet i sistnämnda promemoria får jag hänvisa till handlingarna i ärendet.

Beskrivningen av förslaget är huvudsakligen av följande innehåll.

Området för sjukhuset. Området delas av skogbevuxna åsryggar med ost—västlig sträckning i tre skilda för bebyggelse lämpliga partier. Det sydligaste av dessa begränsas av Sidsjön i söder och har en betydande sluttning mot detta väderstreck. Det utgöres till större delen av odlad mark, tillhörande den s. k. Enkvistska gården. Detta område har mot söder utsikt över Sidsjön med omgivande höjder. Det mellersta partiet är inramat av skogsåsar i norr, öster och söder och består av två odlade områden, den s. k. Ekorrmyran i öster och ett koloniområde i väster. Dessa bägge områden skiljas åt av ett smalt tvärgående skogsbälte. Mot väster och sydväst har koloniområdet utsikt över Sidsjödalen. Det nordligaste området utgöres av en långsträckt mot väster svagt sluttande öppen odling, avgränsad på samma sätt som den förutnämnda av skog i norr, öster och söder. Mot väster och nordväst öppnar sig från detta område en vid utsikt över Selångerdalen.

Sistnämnda område möter med sin norra del stadens nuvarande stadsplanegräns, varifrån det endast skiljes av ett smalt skogsbälte. Samtliga områden äro väl skyddade för nordliga vindar.

Marken synes å hela området erbjuda god byggnadsgrund; den utgöres å de odlade delarna mestadels under matjorden av grus eller stenblandad sand och pinnmo till ett par meters djup, därpå fast berg. Å skogsområdena träder berggrunden på vissa ställen i dagen.

Tillfarten till området sker nu lättast från väster, på bro över Sidsjöbäcken. Det synes ur alla synpunkter lämpligast att även för framtiden bibehålla denna tillfart, vilken träffar området ungefär i dess öst-västliga mittaxel.

Anläggningens huvuddisposition. Terrängens uppdelning har i förslaget utnyttjats på så sätt, att anläggningens skilda huvuddelar förlagts i från varandra skilda grupper inom de tre odlingsområdena.

Mittpartiet, som är rymligast och erbjuder de bästa tillfartsmöjligheterna, upptages av själva sjukhusanläggningen med sina administrations- och ekonomibyggnader. Hit har även — på något avstånd från övriga byggnader — förlagts bostäder för sådan personal, vilken bör finnas i närheten av ekonomi- eller administrationsavdelningen.

Det norra området, som ligger närmast staden och från sjukhuskomplexet skiljes av en skogsridå, har utnyttjats såsom plats för bostäder åt gift personal, läkare-, sjukvårds- och ekonomipersonal.

Det södra området, vilket har närmare förbindelse med sjukhusområdet och är ett ypperligt bostadsläge, har reserverats för bostäder åt den ogifta sjukvårds- och ekonomipersonalen. Dessutom har hit förlagts upptagningspaviljongen på något avstånd från bostäderna.

Vägsystem. Anläggningens huvudentré är förlagd där vägen över Sidsjöbäcken möter områdets västra gräns. Härifrån fördelar sig trafiken omedelbart på tre huvudvägar: åt höger till upptagningspaviljong och den ogifta personalens bostadsområde, i mitten till administrationsbyggnaden och sjukhusbyggnaderna, åt vänster till ekonomiavdelningen. Sistnämnda väg fortsätter vidare till området för den gifta personalens bostäder, vilket område emellertid dessutom har sin egen entré från staden i norra gränsen.

De tre områdena förbindas sinsemellan genom en tvärgående väg i nord-sydlig riktning, som i huvudsak följer en befintlig skogsväg och träffar sjukhusområdet ungefär vid dess mitt. Sistnämnda väg är endast avsedd för gångtrafik.

Genom detta vägsystem undvikes sammanblandning av olikartad trafik inom sjukhusområdet, samtidigt som förbindelserna utifrån och mellan de olika områdena inbördes bliva bekväma. Från portvaksstugan kunna samtliga vägar lätt överblickas.

Inre förbindelse mellan sjukhusbyggnaderna. För att underlätta förbindelser och transport från ekonomi- och administrationsbyggnaderna samt mellan dessa inbördes har anordnats en kulvertgång — i huvudsak över markens plan — i sjukhusanläggningens längdaxel. Till denna äro samtliga sjukpaviljonger med undantag för upptagningspaviljongen anslutna. Under kulvertgångens botten löper en rörkulvert för samtliga huvudledningar till de större byggnaderna. Förbindelsen inom det egentliga sjukhusområdet blir sålunda i stort sett oberoende av klimatiska förhållanden.

Byggnadsplanen.

Enligt det av medicinalstyrelsen uppgjorda programmet skall sjukhuset för respektive män och kvinnor innehålla följande avdelningar:

Upptagningsavdelning.....	30 platser
Lugn övervakning.....	40 »
Halvlugn »	40 »
Halvorolig »	40 »
Orolig »	30 »
Orolig »	30 »
Orolig nattövervakning.....	40 »
Dementa »	40 »
Arbetare, ej övervakning	40 »
» » »	40 »
Sängliggande tbc	30 »
	400 platser

För bägge könen sålunda tillsammans 800 platser. Dessutom skall sjukhuset innehålla en s. k. specialavdelning för manliga patienter med tillsammans 102 platser, inbördes fördelade på sex olika avdelningar nämligen:

2 avdelningar för lugna utarbetare	
1 avdelning » » övervakningsfall	
1 » » halvlugna »	
1 » » halvoroliga »	
1 » » oroliga »	

Sjukhusets sammanlagda platsantal blir sålunda något över 900.

De bägge upptagningsavdelningarna för män och kvinnor ansågos med fördel kunna inrymmas i gemensam paviljong.

För samtliga uppegående patienter skulle beredas riklig tillgång till arbets-salar och tillräckligt rymliga promenadgårdar.

Det egentliga sjukhusområdet med tillhörande drifts- och administrations-byggnader är i förslaget disponerat på följande sätt:

Samtliga byggnader hava förlagts i södersluttningen av den ås, som begränsar mittpartiet mot norr, invid det nuvarande skogsbrynet eller ett stycke in på detsamma. Härigenom erhållas för byggnaderna de bästa solförhållandena, samtidigt som de äro skyddade för vindar från nordliga väderstreck.

Sjukpaviljongerna. Då det i sjukhusbyggnaderna är nödvändigt att förlägga sjukrum åt bägge sidor, hava dessa byggnader orienterats i huvudsakligen nord—sydlig längdriktning. För att öka avståndet mellan paviljongernas fasader utan ökning av förbindelseledernas längd hava paviljongerna förlagts på ömse sidor om den ovannämnda kulvertgången, med vilken de sålunda växelvis hava förbindelse vid sin norra och södra gavel. För att i möjligaste mån undvika skuggning på promenadgårdarna hava byggnadslängorna norr och söder om kulvertgången givits en viss vinkel mot varandra, och i denna mot söder öppna vinkel äro promenadgårdarna förlagda. Då byggnaderna på kulvertgångens norra sida äro inbäddade i skog och från tillfartsvägarna skymmas av de framförliggande byggnaderna, torde denna vinkelförskjutning icke verka besvärande för ögat. Samtliga sjukpaviljonger äro uppförda i tre våningar, i huvudsak utan källarvåningar, vilka av ekonomiska skäl undvikits.

Då marken på kulvertgångens norra sida är högre än på dess södra, komma byggnaderna på förstnämnda sidan att ligga omkring en våningshöjd högre än på den senare. Kulverten har sålunda förbindelse med byggnaderna på södra sidan i bottenvåningen och på den norra i en souterrängvåning, som endast sträcker sig under dessa byggnaders sydligaste delar.

Söder om kulvertgången äro närmast den yttre huvudvägen genom området förlagda de lugna avdelningarna med mot områdets huvuddel öppna promenadgårdar.

Norr om kulvertgången ligga de oroliga och halvoroliga avdelningarna, inbördes skilda av framskjutande skogspartier. Dessa avdelningars promenadgårdar ligga i sådant höjdläge, att de där promenerande från huvudvägarna och det öppna området döljas om kulverten men likväl kunna se över denna mot skogen och horisonten i söder.

Dessa paviljonger äro för vardera könet till antalet fyra. Närmast administrationsbyggnaden och väster om den tvärgående nord-sydliga huvudvägen ligga de kvinnliga avdelningarna, öster om nämnda väg och längre bort från entrén de manliga avdelningarna. Sinsemellan skiljas dessa av en kvarstående del av det skogsparti, som för närvarande utbreder sig öster om nämnda tvärväg mellan koloniområdet och Ekorrmyran. Längst bort i öster i fonden av det öppna området ligger specialavdelningen, vars mot öster förlagda promenadgårdar äro helt osynliga från sjukhusområdet.

I de förutnämnda paviljongerna söder om kulvertgången upptagas samtliga bottenvåningar av arbetssalar, över vilka äro förlagda två avdelningar om vardera 40 platser för respektive arbetare och lugna patienter.

I paviljongerna norr om kulvertgången äro i de två nedre våningarna förlagda tvenne avdelningar för halvoroliga eller oroliga patienter om respektive 40 och 30 platser samt i översta våningen avdelningar för t.b.c. respektive dementa. Då sistnämnda två avdelningar upptaga mindre yta än de övervarande, har det varit möjligt att i samtliga dessa byggnaders översta våning på södra gaveln anordna en öppen terrass för sängliggande patienter.

I specialpaviljongens undervåning, som mot väster ligger helt över mark, äro rymliga arbetssalar jämte vaktrum, läkarerum, förråd etc. belägna.

Upptagningspaviljongen är förlagd nära områdets sydvästra hörn i soligt läge med utsikt över Sidsjön. Manliga och kvinnliga avdelningarna ligga över varandra, men respektive avdelningars dagrum och matsalar äro förlagda till var sin ända av byggnaden för att störning mellan de bägge avdelningarna inbördes skall i görligaste mån undvikas. I upptagningspaviljongens södra del är i övre våningen en sjukavdelning för personal inrymd.

Samtliga paviljonger utom specialpaviljongen och upptagningspaviljongen (vilka endast hava två egentliga våningar) äro försedda med hiss.

Ekonomibyggnader. Längst västerut i sjukhuskomplexet och nära områdets västra gräns ligga byggnaderna för kök och tvätt, panncentral och verkstäder. De äro lätt tillgängliga utifrån genom vägen från huvudentrén utmed västra gränsen men skymmas från entrén och huvudvägen av en mellanliggande skogsdunge.

Köks- och tvättbyggnaden bildar huvudbyggnaden i detta komplex. Mellan kök och tvätt mynnar i en hall den ovannämnda kulvertgången på byggnadens östra sida. Härifrån äro förbindelser till kökets utlämningsrum samt till tvättens ut- och inlämning. Från västra sidan — ekonomigården — är kökets inlämning och nedfart till sjukhusets centralförråd, som är beläget i en jordvåning under byggnaden.

Transporten av mat från köket till avdelningarna liksom av tvätt och all annan transport avses att besörjas genom elektriska trucktåg i kulvertgången. Kökets varuhiss kan även besörja transport av varor från centralförrådet till kulvertgången.

Köksbyggnaden är entresolerad på så sätt, att köks- och tvättsalarna gå upp genom byggnaden till en höjd av omkring 5 meter, medan det övriga utrymmet är fördelat på två våningar, varav den undre inrymmer kökets och tvättens bilokaler och den övre personalens matsalar och sällskapsrum.

Personal matsalar och sällskapsrum. Tillgången till personalens matsalar sker från kulverten genom en trappa vid dess avslutning i ekonomibyggnaden, och utifrån genom en väg från södra gaveln. Enär terrängen här ligger högre än kring köksbyggnaden i övrigt, kommer man vid denna gavel direkt in i andra våningen — matsalarna.

För all sjukvårdspersonal, läkare inberäknade, är anordnad en enda gemensam matsal, byggd på självserveringssystem och placering vid småbord. Invid matsalen ligger ett kaffe- och rökrum, som kan öppnas mot densamma genom ett skjuddörrsparti. Vid särskilda tillfällen kan detta rum om så önskas användas som en mindre matsal.

För manlig och kvinnlig ekonomipersonal äro särskilda matsalar anordnade med hänsyn därtill, att denna personal i allmänhet torde intaga sina måltider i arbetskläder. Intet hinder möter emellertid att, om så önskas, inrymma även denna personal i den gemensamma matsalen — som då utökas med det nämnda kafferummet — medan de förutnämnda matsalarna tagas i bruk som kaffe- eller sällskapsrum.

Personal matsalarna äro så belägna, att man från dem har utsikt mot både Sidsjöområdet och Selångerdalen.

Mellan de båda matsalsavdelningarna och mitt för trappan ligger ett sällskapsrum för personalen, vilket är så stort, att det även kan begagnas för personalens fester och övriga sammankomster (plats för c:a 150 personer).

Panncentral. Panncentralen är belägen väster om köksbyggnaden; på dess norra sida ligger kolgården nedgrävd i en sluttning, varigenom tippning av kol i densamma kan ske uppifrån. Koltillförseln till pannorna matas genom en kolsilo. Under denna är sopförbränningsugnen belägen.

Pannhuset innehåller, bland annat, smedja, reparationsverkstad, rörförråd och erforderliga utrymmen för personalens bekvämlighet.

Verkstäder. Söder om pannhuset ligga sjukhusets verkstäder, vilka äro inrymda i en vinkelbyggnad kring verkstadsgården. Denna byggnad är uppförd i två våningar och inrymmer i bottenvåningen snickareverkstad jämte erforderliga garage och i övervåningen målare- och tapetserareverkstäder. Utanför snickareverkstaden är ett skjul för virkesförrådet.

Växthus. I det soligaste läget på områdets södra del har plats beretts för växthus.

Administrationsbyggnad. Vid huvudvägen genom sjukhusområdet nära entrén ligger mellan ekonomiavdelningen och sjukpaviljongerna administrationsbyggnaden, vilken från baksidan har förbindelse med sjukhusets kulvertsystem. Byggnadens bottenvåning inrymmer väsentligast behandlings- och undersökningslokaler, medan övre våningen inrymmer expeditioner och mottagning. De förstnämnda avdelningarna, vilka böra vara lätt tillgängliga för sjukhusets personal och patienter men ej hava beröring med andra besökande, bilda en »inre zon» som står i direkt förbindelse med kulvertgången men är avskild från byggnaden i övrigt. Denna avdelning inrymmer laboratorier, operationsrum med sterilisering, omlägnings- och tandbehandlingsrum med väntrum, röntgen och ljusbehandling med ett omklädningsrum, ett fotograferingsrum samt apotek.

Närmast entrévestibulen, lätt tillgängliga både utifrån och inifrån, ligga i bottenvåningen expeditioner för föreständerskor och uppsyningsman.

I övre våningen är sysslomanskontoret inrett närmast trappan i fonden, och till vänster äro läkarexpeditioner och hjälpverksamhetens expeditioner

belägna. Särskilt direktionsrum har ej anordnats, men sjukhuschefens rum har tilltagits så stort, att det även kan göra tjänst för direktionens sammanträden.

I byggnadens källarvåning, som sträcker sig endast under en del av huset, äro anordnade apoteksförråd, arkiv och ett postutdelningsrum, vilket sistnämnda är lätt tillgängligt från kulverten och även — på grund av terrängens lutning — direkt åtkomligt utifrån.

Samlings- och kyrksal för omkring 300 personer har inretts i en byggnad vid skärningen mellan huvudkulverten och kulverten från administrationsbyggnaden. Denna byggnad har sålunda goda förbindelser med ekonomiavdelningen och med sjukhusets samtliga avdelningar.

Själva samlingsalen, vilken tillika skall tjänstgöra som kyrksal, är belägen 1 tr. upp från kulvertens golvplan och är tillgänglig såväl utifrån direkt som från kulverten genom ett kapprum. Avsikten är att då salen användes som kyrksal och då man ej lägger av ytterkläderna, den yttre entrén skall användas, medan vid biografföreställningar eller festligheter den inre entrén genom kapprummet begagnas. Salen är försedd med apparatur, orgelläktare samt erforderliga anordningar för avskiljande av koret, då den användes för profant ändamål.

Under samlingsalen är inrett ett mindre serveringskök med bekväm förbindelse från huvudköket samt en gymnastiksal för personalen. För att spara utrymme tänkes det förutnämnda kapprummet även kunna användas som omklädningsrum till gymnastiken.

Obduktionslokal och bisättningsrum. Norr om sjukhusområdet och i förbindelse med sjukhusets kulvertsystem är en mindre byggnad inrymmande lokal för obduktion och ett litet bisättningsrum anordnad. Tillfarten till denna utifrån kan ske utan att beröra det egentliga sjukhusområdet.

Bostäder. Inga som helst bostadslägenheter eller bostadsrum hava inretts inom sjukvårds-, ekonomi- eller administrationsbyggnader. Samtliga bostäder äro sålunda förlagda till för detta ändamål särskilt uppförda byggnader.

Familjebostäderna äro som förut nämnts belägna å områdets norra del, där de dragits längst upp mot skogskanten i norr för att erhålla bästa solbelysning och skydd mot nordliga vindar. De komma sålunda också närmast staden och längst bort från sjukvårdsbyggnaderna.

Bostäderna för sjukvårds- och ekonomipersonal äro samtliga inrymda i friliggande bostadshus av tvåfamiljstyp. Byggnaderna äro uppförda i 1^{1/2} vånings höjd. Vardera lägenheten har egen ingång och inrymmer i bottenvåningen tambur, vardagsrum och kök med särskild matplats samt i våning 1 tr. upp ett sovrum, badrum med w. c. och garderober. Sovrummet är så stort, att det eventuellt kan uppdelas i två mindre sovrum. Varje lägenhet har sin egen direkt tillgängliga källare med förrådsrum samt egen veranda.

Dessa byggnader avses uppförda i trä med standardiserat utförande, varigenom kostnaden för desamma torde kunna nedbringas. Förslaget upptager 16 st. sådana dubbelhus. Centralt inom denna byggnadsgrupp är uppförd en byggnad för tvättstuga, inrymmande två tvättrum och ett rum för mangel och tork.

Bostäderna för läkare och sysslomän äro belägna längst västerut å det norra området. De utgöras av: bostad för sjukhuschef, för överläkare, tre

stycken bostäder för förste läkare och syssloman samt tre stycken bostäder för andre läkare. Dessa bostäder äro var för sig inrymda i friliggande bostadshus med undantag för de tre sistnämnda, vilka äro sammanbyggda till ett radhus.

I ett radhus, beläget söder om administrations- och ekonomibyggnaderna, äro inrymda bostäder för kassör och bokhållare, uppsyningsman av 1 kl., maskinmästare, maskinist av 1 kl. och trädgårdsmästare.

I förslaget har upptagits bostäder för nedannämnda antal ogift personal:

förestånderskor	6 st.
översköterskor	27 st.
sköterskor och ekonomipersonal	107 st.
manliga skötare	40 st.

Samtliga bostadsrum äro enkelrum med egen tambur, garderob samt tvättstall för varmt och kallt vatten.

Samtliga rum äro belägna rakt mot söder och hava utsikt över Sidsjödalen.

Bostadsbeståndet har uppdelats på smärre byggnadsenheter, vardera inrymmande 20—40 st. bostäder. Dessa äro i sin tur uppdelade, så att vid varje korridor aldrig mer än högst sex rum äro belägna. Härigenom har man sökt undvika karaktären av bostadskasern. Anordningen medför även den fördelen, att ett ökat bostadsbehov lätt kan tillgodoses genom nybyggnad, medan om ett minskat behov vid närmare utredning kan befinnas föreligga, en eller flera byggnader kunna redan från begynnelsen uteslutas.

Alla korridorer äro enkelsidiga och direkt belysta.

Bostadshusen hava försetts med w. c., badrum och tékök till sådant antal, att på 7—11 rum i allmänhet finnes ett badrum, två w. c. och ett tékök. I varje bostadshus finnes ett à två mindre dagrum.

I byggnadernas källarvåningar äro inredda särskilda förvaringsrum för varje rumsenhet i byggnaden samt gemensamt rum för handtvätt, torkrum och rum för cykelförvaring.

Portvaktshus. Då portvaktstjänsten enligt meddelade direktiv skall förenas med skötsel av telefoncentralen, är portvaktsummet inrättat som expedition och ej som familjebostad. Ett par ytterligare bostadsrum för ogift kvinnlig personal samt en familjebostad för uppsyningsman av 2 kl. hava inrymts i samma byggnad.

Kostnader.

Den totala kostnaden för anläggningen har av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå beräknats till 11,370,000 kr. Enligt en preliminär, av arkitekten Ahlberg verkställd beräkning, skulle kostnaden dock stanna vid 10,400,000 kr.

Jämförelse med kostnader för tidigare sinnessjukhusanläggningar.

Umedalens sjukhus (med samma patientantal som det nu planerade, 900 platser), för vilket entreprenadavtal uppgjordes år 1931, betingade en kostnad av totalt omkring 7,200,000 kr. eller 8,000 kr. pr vårdplats.

S:t Olofs sjukhus, som uppfördes under åren 1933—1936, betingade en kostnad av omkring 10,000 kr. pr vårdplats.

Vid jämförelse med den beräknade kostnaden för här ifrågakvarande sjukhus bör anmärkas,

1. *dels att* byggnadskostnaderna under den mellanliggande tiden avsevärt stegrats,

2. *dels att* den s. k. specialavdelningen, som förekommer i Sundsvalls sjukhuset, icke har någon motsvarighet i nyssnämnda anstalter,

3. *dels att* bostäder i större utsträckning här beretts bland annat på grund av den ovannämnda specialavdelningen,

4. *dels att* standarden vad beträffar lokaler för behandling och undersökning, arbetssalar för patienter samt framför allt personalens bostäder i det nu uppgjorda förslaget är väsentligt mycket högre än i de nyssnämnda tidigare uppförda sjukhusanläggningarna.

Om alla dessa faktorer tagas med i räkningen, skall man finna, att de högre kostnader, som denna anläggning betinga, äro väl motiverade.

1. Byggnadskostnadernas stegring sedan 1931 torde kunna uppskattas till omkring 25 %. För att göra jämförelsen riktig, bör därför kostnaden per vårdplats för Umedalens sjukhus med dagens priser uppskattas till 10,000 kr. och för S:t Olofs sjukhus till 12,500 kr. Då S:t Olofs sjukhus å andra sidan innehåller ett färre antal vårdplatser, torde en viss reduktion av sistnämnda siffra vid jämförelsen vara befogad. En ungefärligen riktig utgångspunkt för jämförelsen torde därför vara att uppskatta platskostnaden å Umedalens sjukhus till 10,000 kr. och å S:t Olofs sjukhus till 12,000 kr.

2. Vad beträffar den s. k. specialavdelningen framgår av beräkningen, att den per plats drager något mer än 60 % högre kostnad än en vanlig sjukpaviljong på grund av de avsevärt större krav, som ställas på en sådan avdelning i avseende å säkerhetsåtgärder, uppdelning av patientmateriet etc. Den totala merkostnad, som härigenom förorsakas, kan beräknas till omkring 370,000 kr.

3. En uppfattning om de ökade kostnader, som det större antalet bostäder jämförda med tidigare anläggningar medför, giva följande tabeller:

Umedalens sjukhus.

	Familjebostäder				Bostäder för ogift personal		
	5 rum, kök o. däröver	3 rum och kök	2 rum och kök	1 rum och kök	dublett	enkel- rum	rum för 2 pers.
Bostad för sjukhuschef	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för överläkare	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för förste läkare.....	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för syssloman	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för andre läkare, före- stånderskor m. fl.....	—	—	—	—	6	—	—
Bostad för personal, högre lö- negrupper	—	2	—	—	—	—	—
Bostad för personal, lägre lö- negrupper	—	—	8	5	—	—	—
Sjukvårdspersonal m. fl.....	—	—	—	—	—	87	62
	4	2	8	5	6	87	62

Sidsjö sjukhus.

	Familjebostäder				Bostäder för ogift personal		
	5 rum, kök o. däröver	4 rum och kök	3 rum och kök	2 rum och kök	dublett	enkel- rum alkov	enkel- rum
Bostad för sjukhuschef	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för överläkare	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för förste läkare.....	2	—	—	—	—	—	—
Bostad för syssloman	1	—	—	—	—	—	—
Bostad för andre läkare, före- stånderskor m. fl.....	—	3	—	—	—	—	—
Bostad för personal, högre lö- negrupper	—	—	7	—	—	—	—
Bostad för personal, lägre lö- negrupper	—	—	—	32	—	—	—
Sjukvårdspersonal m. fl.....	—	—	—	—	6	27	150
	5	3	7	32	6	27	150

Följande tabell anger den ökade kostnad, som det större antalet personalbostäder vid Sidsjösjukhuset medför:

	Umedalens sjukhus	Sidsjö sjukhus	Kostnads- ökning Sidsjösj.	Kostnads- minskning Sidsjösj.
5 rum och kök och däröver	4	5	55,000	—
4 » » »	—	3	105,000	—
3 » » »	2	7	110,000	—
2 » » »	8	32	432,000	—
1 » » »	5	—	—	50,000
dubletter.....	6	6	—	—
rum	149	174	154,000	—
			856,000	50,000

Således i runt tal 800,000 kr.

Tages endast hänsyn till vad nyss nämnts under 1, 2 och 3, ställer sig en jämförelse mellan kostnaderna för Umedalens sjukhus och för Sidsjösjukhuset sålunda:

Umedalens sjukhus (900 platser)

byggnadskostnad	7,200,000
25 % tillägg för jämförelse med 1938 års byggnadskostnads- index	1,800,000
	9,000,000.

Sidsjösjukhuset

av byggnadsstyrelsen beräknad kostnad	11,370,000
reduktion för specialavdelningen	370,000
reduktion för större antal personalbostäder	800,000
	1,170,000
	10,200,000.

Av denna jämförelse framgår sålunda, att den högre standard som Sundsvallsanläggningen representerar, medför en ökad kostnad av omkring 1,200,000 kr. eller omkring 1,300 kr. per vårdplats enligt byggnadsstyrelsens beräkning. Enligt arkitekten Ahlbergs preliminära beräkning skulle jämförelsen ställa sig sålunda:

<i>Sidsjösjukhuset</i>	10,400,000
reduktion enligt vad nyss anförts	<u>1,170,000</u>
	9,230,000,

varför kostnadsökningen på grund av höjd standard endast skulle belöpa sig till 230,000 kr. eller omkring 255 kronor per vårdplats.

Vad beträffar denna ökning anføres följande:

Administrationsbyggnaden: större laboratorier, röntgen, ljusbehandlingsrum, tandbehandlingsrum.

Sjukavdelningarna: större antal enkelrum, arbetslokaler i betydligt större utsträckning än förut.

Personalbostäderna: samtliga bostäder inrymda i särskilda bostadshus, inga lägenheter under 2 rum och kök, endast 2-familjshus för lägre befattningshavare, badrum till alla familjebostäder, endast enkelrum för all ogift personal, större antal bekvämligheter (badrum, w. c., tékök i bostadshus för ogift personal), familjebostäder i stället för dubletter för andre läkare.

Vad beträffar kostnaden för personalbostäderna anmärkes emellertid, att dessa bostäder till sitt övervägande flertal äro sådana, för vilka hyra erlägges, och att alltså det på bostäderna nedlagda kapitalet därigenom blir åtminstone till viss del räntebärande.

Kostnaderna för uppförandet av sjukhuset uppskattas av byggnadsstyrelsen i enlighet med den i beskrivningen omnämnda, av styrelsens byggnadsbyrå verkställda approximativa beräkningen till 11,370,000 kronor.

Enligt denna kostnadsberäkning skulle kostnaderna fördela sig på byggnadsföretagets särskilda delar på sätt som följande uppställning utvisar. För jämförelse har jag i denna uppställning jämväl anmärkt den av arkitekten Ahlberg verkställda preliminära kostnadsberäkningen, slutande å 10,400,000 kronor.

Arbetenas art	K o s t n a d e r n a	
	enligt byggnadsstyrelsens approximativa förslag Kronor	enligt Ahlbergs preliminära förslag Kronor
1. Paviljong nr 1 för lugna och halvlugna	545,000	482,000
2. » » 2 » halvoroliga och oroliga	625,000	573,000
3. » » 3 » lugna och halvlugna	550,000	467,000
4. » » 4 » oroliga	665,000	597,000
5. » » 5 » lugna och halvlugna	545,000	482,000
6. » » 6 » halvoroliga och oroliga	625,000	573,000
7. » » 7 » lugna och halvlugna	550,000	467,000
8. » » 8 » oroliga	665,000	570,000
9. Specialpaviljong	1,050,000	905,000

A r b e t e n a s a r t	K o s t n a d e r n a	
	enligt bygg- nadsstyrelsens approxima- tiva förslag Kronor	enligt Ahlbergs preliminära förslag Kronor
10. Upptagningspaviljong.....	410,000	389,000
11. Administrationsbyggnad.....	230,000	254,000
12. Köks- och tvättbyggnad.....	750,000	643,000
13. Samlingssal.....	165,000	185,000
14. Pannhus.....	675,000	803,000 ¹
15. Verkstadsbyggnad.....	140,000	150,000
16. Bostad för sjukhuschef.....	85,000	83,000
17. » » överläkare.....	75,000	70,000
18. » » syssloman.....	60,000	55,000
19. Bostäder för 1:ste läkare 2 st.....	120,000	111,000
20. » » 2:dre » 3 st.....	115,000	105,000
21. » » översköterskor.....	150,000	145,000
22. » » föreständerskor och sköterskor.....	175,000	151,000
23. » » ogift kvinnlig personal 3 st.....	495,000	477,000
24. » » ogift manlig personal.....	225,000	217,000
25. Tvåfamiljshus för gift personal 16 st.....	560,000	576,000
26. Radhus för gift personal.....	140,000	132,000
27. Tvättstuga för gift personal.....	20,000	12,000
28. Obduktionsbyggnad.....	35,000	21,000
29. Transformator och växthusbyggnad.....	85,000	72,000
30. Portvaktsbyggnad.....	40,000	42,000
Utvändiga ledningar, kulvertar, planering, stängsel och vägar m. m.....	800,000	591,000
	Summa kronor 11,370,000	10,400,000

I fråga om anslagsbehovet för budgetåret 1938/1939 anser byggnadsstyrelsen ett belopp av 500,000 kronor vara erforderligt för upprättande av fullständiga entreprenadhandlingar samt för byggnadsarbetenas igångsättande.

Departementschefen.

Den kompletterande utredning, som, efter det 1937 års riksdag varit i tillfälle pröva frågan om uppförande av nytt sinnessjukhus för Norrland, verkställt genom byggnadsstyrelsens försorg, har ådagalagt, att en ombyggnad av Gådeå sjukhus icke är ägnad att tillförsäkra sinnessjukvården i denna del av riket tillgång till tidsenliga vårdmöjligheter av erforderlig omfattning. De beräknade kostnaderna ställde sig också anmärkningsvärt höga, detta främst föranlett därav att nuvarande byggnader endast i mycket begränsad utsträckning låta sig utnyttja för en moderniserad sjukvårdsinrättning av den storlek, riksdagen avsett.

Vid sådant förhållande har jag icke ansett mig böra tillstyrka en ombyggnad av Gådeå sjukhus utan fasthållit vid min för 1937 års riksdag framlagda plan, att ett nytt sinnessjukhus bör uppföras i Sundsvall. Säsom jag

¹ Inberäknat kostnader för skorsten och kolgård samt pannanläggning och maskinell utrustning i pannhus.

redan erinrat, har Kungl. Maj:t genom beslut den 15 oktober 1937 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen verkställa erforderlig utredning samt upprätta ritningar och kostnadsberäkningar för ett sådant sjukhus, inrymmande omkring 900 vårdplatser. Jag har tillika upplyst, att sagda uppdrag numera fullgjorts samt redogjort för det utarbetade förslaget och de beräkningar, som i anslutning till detsamma framlagts av byggnadsstyrelsen.

Den föreliggande planen synes mig utgöra en god lösning av byggnadsfrågan, och jag har i princip intet att erinra mot förslaget. I allt väsentligt lär detsamma få anses hava väl anpassats efter de uppgifter, som sjukhuset enligt de förlidit år uppdragna riktlinjerna skulle fylla. Från stadsfullmäktige i Sundsvall föreligger lagakraftvunnet beslut rörande tillhandahållande av kostnadsfri tomt samt förbindelse att fritt ordna servis av gas, vatten, avlopp och elektricitet till densamma.

Vad angår de beräknade kostnaderna, måste jag finna dessa synnerligen höga. Förslagets upphovsman har preliminärt kalkylerat desamma till 10,400,000 kronor eller omkring 11,500 kronor per vårdplats, medan byggnadsstyrelsen funnit sig böra höja denna beräkning till 11,370,000 kronor, vilket innebär mer än 12,600 kronor per vårdplats. Man har härvid att erinra sig, att det år 1935 färdigbyggda sinnessjukhuset i Umeå, som har samma antal platser som det nu planerade, drog en kostnad av 7,200,000 kronor eller 8,000 kronor per vårdplats. Byggnadsstyrelsen har ock i en mig tillställd promemoria framhållit, att beräkningarna vore allenast approximativa, hänförliga till byggnadernas kubikmassa, samt att styrelsen för egen del funnit kostnaderna anmärkningsvärt höga.

Av den utredning, som förebragts, framgår, att den specialavdelning, som ansetts böra anknytas till Sundsvallssjukhuset, föranleder en merkostnad av 370,000 kronor enligt arkitekten Ahlbergs kalkyler. Enligt samma kalkyler skulle med hänsyn till det väsentligt ökade antalet personalbostäder inträda en merkostnad av i runt tal 800,000 kronor eller närmare 900 kronor per vårdplats. Slutligen gäller, att byggnadskostnaderna under den tid, som förflutit, sedan Umedalens sjukhus var föremål för entreprenad, stegrats med omkring 25 %.

Jag kan för min del icke finna behöfligt, att personalbostäder vid nu förevarande sjukhus, vilket skulle komma att ligga inom Sundsvalls stad, behöva anordnas i större utsträckning än vad fallet är i fråga om Umedalens sjukhus. Här erbjuder sig sålunda utan vidare en möjlighet till begränsning av kostnaden. Och jag anser mig också ha fog för den anmärkningen, att i vissa fall anspråken på bostädernas kvalitet uppenbarligen ställts onödigt höga, då man finner de särskilda bostadshusen för sjukhuschef, överläkare, förste läkare och syssloman kostnadsberäknade till belopp mellan 85,000 kronor och 60,000 kronor. I den mån hyresavgifterna för sagda bostäder skola avvägas efter byggnadskostnaderna, lära befattningshavarna i fråga säkerligen få vidkännas utgifter för bostaden, som skulle komma att stå i en föga rimlig relation till de fastställda avlöningarna. Jag anser därför i nu an-

givna avseende avsevärda förenklingar böra komma till stånd vid den slutliga bearbetningen och anser mig icke kunna godtaga planen i denna del.

Genom begränsning av personalbostädernas antal och förenkling av desamma — i den mån de överskrida skälig minimistandard — synes mig en icke obetydlig reduktion av totalkostnaderna kunna uppnås. Efter samråd med byggnadsstyrelsen finner jag mig berättigad uppskatta densamma till inemot 1 miljon kronor, vadan för sjukhuset torde beräknas högst ett belopp av 10,400,000 kronor. Byggnadsföretaget är avsett att utföras i byggnadsstyrelsens egen regi, vadan säkerhet vinnes för att kostnaderna icke i onödan drivas i höjden.

Då det synes mig i hög grad angeläget, att arbetena utan dröjsmål igångsättas och bedrivs i snabbast möjliga tempo, anser jag det icke tillfylle att för nästkommande budgetår allenast beräkna det av byggnadsstyrelsen föreslagna beloppet av 500,000 kronor, utan torde — jämväl för tillgodoseende av det inom denna del av landet starkt kännbara behovet av möjligheter för arbetslöshetens bekämpande — ett belopp av 1,000,000 kronor böra ställas till förfogande.

Anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården.

I proposition till 1937 års riksdag (nr 314) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* medgiva, att för uppehållande under budgetåret 1937/1938 av provisoriska sekundärsjukhus i anknötning till det eller de statens sinnessjukhus, som Kungl. Maj:t bestämde, finge disponeras för sagda budgetår anvisade anslag till statens sinnessjukhus: avlöningar och omkostnader, *dels ock* till utrustning och, i förekommande fall, inredning av sådana sekundärsjukhus för nämnda budgetår anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor. Propositionen vann riksdagens bifall.

Sedan Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 uppdragit åt medicinalstyrelsen att fullfölja av styrelsen påbörjad utredning rörande anordnande av provisoriska sekundärsjukhus inom den statliga sinnessjukvården samt styrelsen därefter avgivit förslag i ämnet, har Kungl. Maj:t genom beslut den 10 september 1937 ställt ovannämnda anslag till styrelsens förfogande ävensom förordnat om inrättande av provisoriska sekundärsjukhus i epidemisjukhusen i Enköping och Mjölby. Vad åter angår det av medicinalstyrelsen framförda, i propositionen nr 314 omnämnda förslaget att disponera den tidigare för S:t Olofs sjukhus i Visby använda sjukhusbyggnaden för enahanda ändamål, har styrelsen i skrivelse den 5 oktober 1937 anfört, att styrelsen numera icke vidhölle detta förslag, enär ifrågavarande sjukhusbyggnad på annat sätt kunde komma den offentliga sjukvården till godo. I stället hade styrelsen funnit sig böra hemställa, att det styrelsen den 30 juni 1937 lämnade uppdraget måtte utvidgas att jämväl omfatta utredning angående inrättandet inom Svea ingenjörskårs kasernetablissemang i Vaxholm av ett statligt sinnessjukhus för omkring 220 patienter.

Styrelsen har därefter i skrivelse den 18 sistlidna februari förmålt sig hava slutfört beräkningarna av de erforderliga kostnaderna för kasernens apterande till provisoriskt sekundärsjukhus och dettas utrustning för 100 patienter samt därvid upplyst, att desamma kunde beräknas till sammanlagt omkring 175,000 kronor, av vilket belopp emellertid cirka 45,000 kronor kunde bestridas av icke disponerad del av det reservationsanslag av 100,000 kronor, som genom Kungl. Maj:ts berörda beslut den 10 september 1937 ställts till styrelsens förfogande för utrustning och inredning av provisoriska sekundärsjukhus.

Styrelsen har vidare anfört bland annat följande.

Den omedelbara anledningen till statsmakternas beslut om inrättandet av provisoriska sekundärsjukhus vore den under förra delen av sistlidna år starkt påtalade överbeläggningen av fångvårdens sinnessjukavdelningar med straffriförklarade. Enligt från fångvårdsstyrelsen införskaffade uppgifter hade under fjolåret det högsta antalet straffriförklarade män, som inom fångvården avvaktat plats på statligt sinnessjukhus, uppgått till 170. Genom samverkan av olika orsaker hade emellertid antalet straffriförklarade män av ovan angiven kategori sedan dess nedgått till 107, samtidigt som antalet vårdplatser inom fångvården något ökat. Inom den närmaste tiden komme vidare cirka 40 straffriförklarade att överföras från fångvårdens sinnessjukavdelningar till statens sinnessjukhus.

Anföras borde vidare, att det högsta sammanlagda antalet exspektanter till statens sinnessjukhus under fjolåret, 3,111, uppnåts i oktober. Denna siffra hade nu sjunkit till 2,839. Under innevarande år komme öppnandet av ett antal vårdplatser å av landsting drivna vårdhem för lättskötta sinnessjuka att bereda den statliga sinnessjukvården en viss lättnad, varjämte renoveringen av S:t Sigfrids sjukhus kunde förväntas bliva avslutad och ett betydligt antal vårdplatser därigenom åter bliva belagda. Med hänsyn därtill och då provisoriska men dock relativt kostsamma åtgärder för skapande av nya sinnessjukvårdsplatser icke borde av statsmakterna vidtagas, förrän omständigheterna gjorde detta ofrånkomligt, ansåge sig medicinalstyrelsen icke böra föreslå, att åtgärder för ifrågavarande kasernetablissemangs omedelbara apterande till provisoriskt sekundärsjukhus vidtoges.

Medicinalstyrelsen har sålunda endast ansett sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, som prövades erforderliga för att arbetet med det nya sekundärsjukhusets inrättande omedelbart skulle kunna påbörjas, när behov därav kunde komma att yppa sig.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, finner medicinalstyrelsen numera inga omedelbara åtgärder erforderliga för att provisoriskt öka tillgången på sekundärplatser inom sinnessjukvården. För egen del är jag visserligen icke övertygad, att den sedan i fjol inträdda förbättringen i läget är så avsevärd eller med säkerhet bestående, att man icke alltjämt bör räkna med möjligheten att fullfölja planen för anordnande av provisoriska vårdplatser. I sådant avseende synes mig Vaxholms-alternativet avgjort fördelaktigare än uppslaget att för ändamålet disponera det äldre och numera övergivna S:t Olofs sjukhus i Visby. Då emellertid, enligt medici-

nalstyrelsens mening, någon anledning icke föreligger att omedelbart taga kasernetablissemanget i Vaxholm i anspråk såsom provisoriskt sekundär-sjukhus, saknar jag skäl att beräkna medel för ändamålet. I den mån ett nu icke förutsebart behov av ökade vårdmöjligheter skulle inställa sig och förslaget i fråga kunde behöva förverkligas, finnas vissa medel tillgängliga å redan anvisat anslag. Därest ytterligare medel skulle visa sig erforderliga, läser Kungl. Maj:t få vidtaga nödiga åtgärder.

Sammanfattning.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört, skulle för nästa budgetår medel behöva anvisas till arbeten, avseende följande sjukhus med här angivna belopp:

	Kronor
Ulleråkers sjukhus	471,000
Restads sjukhus	93,800
Mariebergs sjukhus	75,000
Frösö sjukhus	175,000
S:ta Gertruds sjukhus	448,500
Psykiatrisk klinik och poliklinik vid karolinska sjukhuset	791,400
Nytt sinnessjukhus i Sundsvall	<u>1,000,000</u>
	3,054,700

I detta sammanhang vill jag erinra, att å de för anordnandet av *Vipeholms sjukhus i Lund* anvisade anslagen uppkommit vissa besparingar, men att jag funnit dessa icke böra tagas i anspråk för här berörda byggnadsändamål. Beträffande dessa besparingar ber jag få hänvisa till en av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 22 februari 1937 gjord anmälan i ämnet. Byggnadsstyrelsen framhåller däri i huvudsak följande.

Genom brev den 26 juni 1931 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med ett i propositionen nr 140 till 1931 års riksdag framlagt förslag för en beräknad kostnad av högst 4,140,000 kronor anordna den anstalt för vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön — *Vipeholms sjukhus i Lund* — som enligt beslut av 1930 års riksdag skulle inrättas genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemanget i Lund.

Genom brev den 30 juni 1933 föreskrev Kungl. Maj:t, bland annat, att vid byggnadsföretaget ifråga skulle i stället för den tidigare beslutade köks- och tvättbyggnaden uppföras en köks- och matsalsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 24 oktober 1932 framlagt och av föredragande departementschefen i propositionen nr 156 år 1933 förordat förslag. Därigenom beräknades byggnadskostnaderna skola minskas med 110,000 kronor.

För anordnande av anstalten i fråga hade Kungl. Maj:t ställt till byggnadsstyrelsens förfogande sammanlagt 4,030,000 kronor.

Kostnaderna för det nu slutförda byggnadsföretaget uppginge till 3,692,155 kronor 80 öre, vartill komme beslutade men icke verkställda utgifter med 20,796 kronor 93 öre. Därutöver komme emellertid ett belopp

av omkring 26,000 kronor att erfordras för likvid av vissa ännu icke slutligt fastställda kostnader. Sammanlagda utgifterna uppginge sålunda till i runt tal 3,739,000 kronor och för närvarande kunde alltså beräknas en besparing å de anvisade anslagsmedlen av omkring 291,000 kronor.

Influtna hyres- och arrendemedel, vilka icke avräknats i förestående kostnadsuppgifter, utgjorde 1,562 kronor 50 öre.

Av det besparade beloppet borde styrelsen emellertid tillsvidare kunna disponera en summa av 60,000 kronor för att i mån av behov bestrida utgifter för sådana kompletterings- och reparationsarbeten, som kunde visa sig erforderliga att utföra under åren 1937 och 1938. Då byggnadsföretaget vore utfört i styrelsens egen regi, borde styrelsen hava möjlighet att under denna tvåårsperiod, som kunde jämföras med en byggnadsentreprenörs garantitid, avhjälpa möjligen uppstående bristfälligheter och därjämte vidtaga behövliga mindre kompletteringar.

På grund av det anförda har byggnadsstyrelsen hemställt om bemyndigande att av de för byggnadsföretaget anvisade anslagsmedlen använda, i mån av behov, ett belopp av högst 60,000 kronor för bestridande av kostnader för möjligen erforderliga kompletteringsarbeten för de enligt beslut den 27 juni 1930 ny- och ombyggda delarna av Vipeholms sjukhus.

Förevarande framställning ger ej anledning till någon erinran från min sida. Under förutsättning att riksdagen ej har något att däremot invända, har jag därför för avsikt att tillstyrka bemyndigande för byggnadsstyrelsen att av de å Vipeholmsbygget besparade anslagsmedlen använda det begärda beloppet, högst 60,000 kronor, till berörda kompletteringsarbetens utförande.

Nyss beräknade belopp av 3,054,700 kronor torde få utgå från ett å kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, anvisat reservationsanslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

Med avseende å fördelningen av medlen under anslaget bör gälla, att den angivna beräkningen icke får vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan finnas lämpligt, torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål kunna ske mot det, att motsvarande minskning vidtages i de anvisade medlen för ett annat ändamål.

Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. besluta, att i Sundsvall skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig framlagt förslag uppföras ett nytt sinnessjukhus för en beräknad kostnad av högst 10,400,000 kronor;

II. besluta att beträffande renoveringsarbeten vid S:t Sigfrids sjukhus och Frösö sjukhus godkänna de jämkningar

Kungl. Maj:ts proposition nr 176.

i riksdagen tidigare underställda planer, som av mig förordats;

III. besluta att beträffande uppförandet av psykiatrisk klinik vid karolinska sjukhuset godkänna de jämkningar i riksdagen tidigare underställd plan, som av mig förordats;

IV. besluta att vid karolinska sjukhuset skall inredas en psykiatrisk poliklinik i enlighet med vad av mig förordats; samt

V. å kapitalbudgeten, Statens allmänna fastighetsfond, till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 3,054,700 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils-Sture Lindqvist.